

Koti uudessa maassa

**Alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneiden nuorten näkemyksiä
tuetun asumisen kodinomaisuudesta**

Eija Erkkilä, Leena Leikas ja Tiia Pesonen
Helsingin yliopisto, sosiaalitieteiden laitos, sosiaalityö

Ohjaaja: yliopistonlehtori Maria Tapola-Haapala

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos/Institution– Department Sosiaalitieteiden laitos	
Tekijä/Författare – Author Eija Erkkilä, Leena Leikas, Tiia Pesonen			
Työn nimi / Arbetets titel – Title Koti uudessa maassa - Alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneiden nuorten näkemyksiä tuetun asumisen kodinomaisuudesta			
Oppiaine /Läroämne – Subject Sosiaalityö			
Työn laji/Arbetets art – Level Käytäntötutkimus		Aika/Datum – Month and year Joulukuu 2017	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 45
<p>Tiivistelmä/Referat – Abstract</p> <p>Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella alaikäisenä ilman huoltajaa maahan saapuneiden nuorten käsityksiä tuetun asumisen yksikön kodinomaisuudesta. Tavoitteena oli selvittää, millaisia käsityksiä nuorilla on kodista ja miten tuetun asumisen yksikön kodinomaisuutta voitaisiin lisätä. Tutkimuskohteenamme oli Uudellamaalla sijaitseva tuetun asumisen yksikkö, jossa asui tutkimusentekovaiheessa yhdeksän 16–17-vuotiasta nuorta kolmesta eri maasta.</p> <p>Aineisto kerättiin fokusryhmähaastattelulla sekä kahdella eri yksilöhaastattelulla. Aineisto analysoitiin laadullisesti hyödyntäen teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Analyysin perusteella aineiston pääteemoiksi muodostuivat nuorten käsitykset kodista, mahdollisuus osallistua oman huoneen sisustukseen ja huoneen tekeminen omanlaiseksi, oma rauha ja sen tarve, toimintakäytännöt sekä yksikön yhteisöllisyys.</p> <p>Tulosten mukaan koti näyttäytyi paikkana, johon liittyy perhe, läheisiä ihmisiä, vapaus päättää omista asioistaan ja jossa on rauha. Aineistosta nousi esiin limittäin erilaisia koteja: lapsuudenkoti, jossa on perhe, nykyinen asumisyksikkö, joka ei ole aivan oikea koti sekä tulevaisuuden koti. Kodinomaisuutta edistävinä tekijöinä koettiin oma huone, mahdollisuus omaan rauhaan sekä oman huoneen sisustukseen vaikuttaminen. Kodinomaisuutta vähentävinä tekijöinä esiin nousivat tiukat säännöt, ohjaajien tekemät raportit sekä valvontakamerat. Yhteinen tekeminen voisi nuorten mielestä tuoda yhteisöllisyyttä ja parantaa yksikön viihtyvyyttä ja kodinomaisuutta. Myös yksikössä syntyneet ystävyysuhteet, ohjaajilta saatu apu ja tuki sekä sauna olivat nuorten mielestä kodinomaisuutta edistäviä tekijöitä.</p> <p>Nuorilla näytti olevan halua osallistua asumisyksiköiden tilojen suunnitteluun ja etenkin siihen, että he saisivat tehdä huoneistaan omannäköisensä. Oma huone tarjoaisi tulosten mukaan mahdollisuuden yksityisyyteen ja rauhaan. Tulosten perusteella voi päätellä, että yksikön säännöistä joustaminen edistäisi tuetun asumisen yksikön kodinomaisuutta. Raporttikäytäntöjen selkiyttäminen nuorille saattaisi vähentää raportointiin liittyviä pelkoja.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Koti, kodinomaisuus, tuetun asumisen yksikkö			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
2 Käytäntötutkimuksen toimintaympäristö	3
2.1 Ilman huoltajaa Suomeen tulevat alaikäiset	3
2.2 Asumisyksikön kuvailua	4
3 Tutkimuksen käsitteellinen viitekehys	6
3.1 Kodin käsitteestä	6
3.2 Tilan kehittäminen kodinomaiseksi	8
3.3 Tuettu asuminen ja asumisyksikkö kotina	9
4 Tutkimuksen toteutus	11
4.1 Tutkimuskysymykset	11
4.2. Tutkimusaineistot	11
4.2.1 Fokusryhmähaastattelu	12
4.2.2 Yksilöhaastattelu	14
4.3 Tutkimusaineiston analyysi	15
4.4 Tutkimus käytäntötutkimuksena	16
5 Eettinen pohdinta	18
6 Tulokset	21
6.1 Nuorten käsityksiä kodista	21
6.1.1 Mitä koti tarkoittaa?	21
6.1.2 Koti nuorten näkemysten mukaan	23
6.2 Nuorten käsityksiä yksikön kodinomaisuudesta	23
6.2.1 Mahdollisuus vaikuttaa omaan asuinympäristöön	24
6.2.2 Mahdollisuus omaan rauhaan ja rauhan tarve	27
6.2.3 Yksikön toimintakäytännöt	28
6.2.4 Yksikön yhteisöllisyys	31

6.2.5 Nuorten näkemyksiä kodinomaisuutta edistävästä ja vähentävistä tekijöistä.....	32
7 Pohdinta	35
8 Suosituksia tuetun asumisen yksikölle	38
Kirjallisuus.....	39
Liitteet.....	42

1 Johdanto

Käytäntötutkimuksessa tarkastelemme alaikäisinä ilman huoltajaa Suomeen saapuneiden nuorten käsityksiä tuetun asumisen kodinomaisuudesta. Tavoitteena on selvittää, millaisia käsityksiä nuorilla on kodista ja miten tuetun asumisen yksikön kodinomaisuutta voitaisiin lisätä. Yksikössä asuvat nuoret ovat alkuvaiheen kotoutujia. Yksi mahdollinen tekijä kotoutumisen edistämässä on, että nuoret saavat elää mahdollisimman kodinomaisissa tiloissa jo kotoutumisprosessin alkuvaiheessa. Kyse on yksikön kodinomaisuuden lisäämisestä kehittämällä sosiaalihuoltoon liittyvien tilojen fyysisiä puitteita sekä muita mahdollisia kodinomaisuuteen liittyviä tekijöitä. Laitoksessa ja tuetussa asumisyksikössä tasapainoillaan kodinomaisuuden ja kontrolloidun asumisen välillä koettaen löytää ratkaisuja siihen, miten ihminen voi kokea olevansa kotona, vaikka olosuhteet eroavat niin sanotusta normaalista asumisesta.

Teimme käytäntötutkimuksen Uudellamaalla sijaitsevan kunnan maahanmuuttoyksikölle. Emme paljasta tarkempia tietoja kunnasta tai tuetun asumisen yksikön sijainnista nuorten turvallisuuden ja yksityisyyden suojaamiseksi. Tutkimuksemme kohteena oleva tuetun asumisen yksikkö on kaksitoistapaikkainen, ja käytäntötutkimuksen tekohetkellä yksikössä oli yhdeksän asukasta. Osalla nuorista on oma huone, ja osa nuorista asuu kahden hengen huoneissa. Yksikössä on yhteisiä oleskelutiloja ja toimistotila. Asumisyksikössä pyritään valmistamaan pian täysi-ikäistyviä nuoria itsenäiseen asumiseen muun muassa niin, että nuoret tekevät itse ateriansa. Yksikössä työskentelee vastaava ohjaaja, neljä sosiaalihoaja ja yksi lähihoitaja. Henkilökuntaa on paikalla ympäri vuorokauden. (Tuetun asumisen yksikön vastaava ohjaaja, suullinen tiedonanto 29.9.2017.) Yksikössä asuu 16–17-vuotiaita oleskeluluvan saaneita nuoria, joita haastattelimme fokusryhmähaastattelun ja yksilöhaastattelun keinoin. Kunta haluaa saada esiin nuorten näkemyksiä siitä, miten asumisyksikköä voidaan muuttaa entistä enemmän sellaiseksi kuin oikea koti on. On tärkeää kartoittaa yksikössä asuvien nuorten näkemyksiä yksikön kodinomaisuudesta ja kerätä heiltä mahdollisia kehittämisideoita, jotta kunta pystyy myöhemmin käyttämään nuorten tuottamaa tietoa yksikön muovaamiseen kodinomaisemmaksi ja nuorten tarpeita vastaavaksi.

Kunnan maahanmuuttoyksikön kautta saimme haastatteluihin darin ja arabian kielen tulkit. Maahanmuuttoyksikkö toimi välikätenä nuorten, edustajien ja meidän välillämme esimerkiksi lupa-asioissa. Nuoria tapasimme kahdesti. Ensimmäisellä kerralla avasimme tutkimuksen

tarkoitusta. Tämä tapaamiskerta oli yhteinen kummallekin ryhmälle, ja paikalla oli kaksi tulkkiä. Toisella tapaamiskerralla toteutimme yhden ryhmähaastattelun ja kaksi yksilöhaastattelua. Tapaamisissa oli tulkki mukana, lukuun ottamatta yhtä yksilöhaastattelua, jossa haastateltava halusi puhua ilman tulkkiä.

Raportin alussa esittelemme tutkimuksen toimintaympäristön: tarkastelemme ilman huoltajaa Suomeen tulleiden alaikäisten tilannetta yleisesti ja kuvailemme käytäntötutkimuksen tuetun asumisen yksikön toimintaa. Tutkimuksen käsitteellistä viitekehystä esittelevässä luvussa avaamme kodin käsitettä Riitta Granfeltin (1998) sisäisen kodin käsitteen avulla ja kodinomaisuutta muun muassa Anni Vilkon (2000) ja Laura Huttusen (2002) aiempien tutkimusten valossa. Sosiaalihuoltoon liittyvien tilojen kehittämisessä hyödynnämme sosiaalitoimistojen tilojen suunnittelua käsittelevää raporttia (Lovio & Muurinen 2013). Raportin neljännessä luvussa esittelemme käytäntötutkimuksen toteutuksen, tutkimuskysymykset ja aineistonkeruun. Viidennessä luvussa pohdimme tutkimuksen eettisyyttä. Sen jälkeen esittelemme tutkimuksen tulokset. Lopuksi pohdimme käytäntötutkimuksen antia. Raportin viimeisessä luvussa käymme läpi käytäntötutkimuksen pohjalta tekemiämme suosituksia tuetun asumisen yksikölle.

Käytäntötutkimuksen tekijöitä on kolme, ja olemme jakaneet työn niin, että varsinaisessa käytäntötutkimuksessa Eija Erkkilä on kirjoittanut toimintaympäristöä ja tutkimuksen eettisyyttä kuvaavat osuudet, Tiia Pesonen teoreettisen osuuden ja Leena Leikas tutkimusmenetelmiä kuvaavan osuuden. Varsinaisen käytäntötutkimuksen aineiston analyysin toteutimme yhdessä. Ensin kukin teki alustavan teemoittelun yksin, jonka jälkeen työskentelimme yhdessä. Tarkoitus oli, että kolmen tutkijan yhteistoiminnallisuus tukee analyysin luotettavuutta ja syvyyttä.

2 Käytäntötutkimuksen toimintaympäristö

Käytäntötutkimus paikantuu Uudellamaalla sijaitsevaan tuetun asumisen yksikköön. Sen asukkaat ovat ilman huoltajaa Suomeen tulleita oleskeluluvan saaneita nuoria. Tässä luvussa tarkastellaan ensin ilman huoltajaa Suomeen tulleiden alaikäisten tilannetta yleisesti. Sen jälkeen kuvataan tuetun asumisen yksikön toimintaa.

2.1 Ilman huoltajaa Suomeen tulevat alaikäiset

Tuetun asumisyksikön nuoret saapuivat Suomeen vuonna 2015. Samana vuonna Suomeen saapui yli 3 000 alaikäistä ilman huoltajaa. Tulijoiden määrät vaihtelevat vuosittain, ja vuonna 2015 tulijoiden määrä oli poikkeuksellisen suuri. Esimerkiksi vuonna 2016 määrä oli vain noin 400. Ilman huoltajaa tulleen alaikäisen on hyvin vaikeaa saada oma perheensä Suomeen perheenyhdistämisen avulla. Vuonna 2013 jätettiin 157 hakemusta, jossa haettiin oleskelulupaa huoltajille, ja myönteisiä perheenyhdistämispäätöksiä tehtiin vain yksi. (Kuusisto-Arponen 2016, 89–95.)

Muutto maasta toiseen on jo itsessään usein raskasta, ja arkiset asiat voivat tuntua vaikeilta (Schubert 2013, 63). Epävarmuus tulevasta ja huoli kotimaahan jääneestä perheestä saattavat tuoda lisää huolta (mt. 68). Perheeseen kohdistuva ikävä ja tieto perheenyhdistämisen hankaluudesta voivat vaikuttaa siihen, että yksin tulleiden lasten ja nuorten arkeen kiinnittyminen ja kotoutuminen vaikeutuvat. He saavat institutionaalista hoivaa ja huolenpitoa, mutta ne eivät poista ikävää perhettä kohtaan. (Kuusisto-Arponen 2016, 105–109.) Outi Kauko on tutkimuksessaan haastatellut ilman huoltajaa tulleita alaikäisiä heidän kokemastaan yksinäisyydestä. Perheestä erossa eläminen oli haastatelluille raskasta ja tuotti yksinäisyyden tunnetta. Vieraassa kulttuurissa eläminen korosti yksinäisyyttä. Lapset kokivat jääneensä yksin perhettä koskevan ikävänsä kanssa: he eivät kokeneet saavansa apua yksinäisyyteen ja koti-ikävään. Lapset toivoivat Suomessa saavansa huolenpitoa, luottamusta ja jatkuvia ihmissuhteita. (Kauko 2015, 38–39, 42–43.) Diakonissalaitoksen Kidutettujen ja vaikeasti traumatisoituneiden turvapaikanhakija- ja pakolaislasten ja nuorten hoidon tarpeen arvioiminen ja kuntouttaminen -hankkeeseen kuuluneen selvityksen mukaan noin kolmannes turvapaikanhakija- ja pakolaislapsista ja -nuorista oli psyykkisesti oireilevia ja traumatisoituneita. (Suikkanen 2010, 12–13, 78.) Ilman vanhempia

olevien pakolaislasten ja -nuorten asumisjärjestelyjä vertailevan tutkimuksen mukaan posttraumaattiset oireet olivat tavallisempia niillä nuorilla, jotka asuivat erilaisissa asumisyksiköissä verrattuna yksityismajoituksessa asuviin nuoriin (Bronstein ym. 2012, 551–557).

Kun ilman huoltajaa Suomeen tullut alaikäinen saa oleskeluluvan, hän voi asua perheryhmäkodissa, muussa asumisyksikössä tai tuetussa perhesijoituksessa, kunnes hän tulee täysi-ikäiseksi. Tämän jälkeen hän voi saada kunnan järjestämää jälkihuoltoa, kunnes hän täyttää 21 vuotta tai kunnes hän saa huoltajansa Suomeen. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.) Tuettua asumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat tukea itsenäiseen asumiseen tai siihen siirtymisessä. Asumista tuetaan sosiaaliohjauksella ja muilla sosiaalipalveluilla. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.) Perheryhmäkodin tai muun asumisyksikön henkilökunta tukee nuoria, ja vertaistukea he voivat saada muista asukkaista, jotka ovat samassa tilanteessa: uudessa maassa ilman vanhempiaan. Perheryhmäkodissa tai muussa asumisyksikössä asumisen voi ajatella olevan verrattavissa lastensuojeluyksikköön. Niissä pyritään antamaan hoivaa ja turvaa sekä auttamaan kotoutumisessa. (Kuusisto-Arponen 2016, 105–108.) Asumisyksiköiden piti alkuperäisen ajattelun mukaan olla yksintulleiden lasten ja nuorten elämässä vain lyhytaikainen vaihe, kunnes he voisivat saada perheensä Suomeen. Perheenyhdistäminen on kuitenkin vaikeutunut, ja käytännössä moni ilman huoltajaa Suomeen tuleva viettää pitkiä aikoja, jopa useamman vuoden, erilaisissa asumisyksiköissä. (Kuusisto-Arponen 2016; de Ruijter de Wildt ym. 2015, 110.) Ilman vanhempiaan Suomeen tulleiden alaikäisten kokemusten yhdistäviä tekijöitä ovat siis muun turvapaikkaprosessiin liittyvät ilmiöt ja tieto siitä, että heidän on vaikea saada perhettään uuteen kotimaahan. Nuorilla saattaa olla myös traumakokemuksia ja yksinäisyyden tunnetta.

2.2 Asumisyksikön kuvailua

Käytäntötutkimuksen tuetun asumisen yksikkö on kaksitoistapaikkainen. Yksikössä oli käytäntötutkimuksen tekohetkellä, lokakuun lopussa, yhdeksän 16–17-vuotiasta asukasta kolmesta eri maasta. Kahdella nuorella on oma huone ja muut asuvat kahden hengen huoneissa. Yksikössä on yhteisiä oleskelutiloja. Olohuoneessa on sohvaryhmä ja televisio. Olohuoneen yhteydessä olevassa ruokailutilassa on pitkä pöytä. Mattoja ei ole. Keskellä huonetta on biljardipöytä. Oleskelutilan vieressä on yhteiskäytössä oleva keittiö. Myös sauna, suihku- ja wc-

tilat sekä pyykkitupa ovat yhteiskäytössä. Henkilökunnan toimistotila sijaitsee olohuoneen kupeessa. Laseinässä toimistotilassa on tietokone ja valvontamonitori, josta näkyy yksikön yleisissä tiloissa olevien valvontakameroiden kuvavirta. Rakennuksessa on kaksi käytävää, joiden varrella nuorten huoneet ovat. Huoneiden seinät ovat valkoiset, ja katossa on loisteputkivalaisimia. Kussakin kahden hengen huoneessa on kaksi sänkyä, pöytä, kaksi lipastoa, yksi vaatekaappi ja jääkaappi. Huoneissa ei ole mattoja, mutta osa nuorista on hankkinut itse maton tai käyttää pyyhettä mattona.

Tuetun asumisen yksikkö sijaitsee kerrostalon alakerrassa. Uusi yksikkö oli aloittanut vasta kaksi viikkoa ennen nuorten muuttoa, joten moni asia oli vielä keskeneräinen muuton aikaan, jolloin esimerkiksi verhot ja osa kalusteista puuttuivat. Suurin osa nuorista muutti yksikköön toisista asumisyksiköistä. Yksikössä työskentelee vastaava ohjaaja, neljä sosiaalihojaajaa ja yksi lähihoitaja. Henkilökuntaa on paikalla ympäri vuorokauden. Yksikössä pyritään valmistamaan pian täysi-ikäistyviä nuoria itsenäiseen asumiseen muun muassa niin, että nuoret tekevät itse ruokansa. Sosiaalityöntekijöitä nuoret tapaavat säännöllisesti. Osalle nuorista sosiaalityöntekijät ovat pysyneet samoina jo edellisen ryhmäkodin ajalta, mikä on tuonut jatkumoa ja vakautta heidän elämäänsä. Samat sosiaalityöntekijät jatkavat nuorten kanssa myös sen jälkeen, kun nuoret tulevat täysi-ikäisiksi. (Tuetun asumisen yksikön vastaava ohjaaja, suullinen tiedonanto 29.9.2017.)

Käytäntötutkimuksen kohdeyksikön nuoret saapuivat Suomeen 2015, jolloin he olivat 14–15-vuotiaita. He ovat siis olleet ilman vanhempiaan jo ainakin kaksi vuotta. Osa nuorista pohtii paljon perhettään. Lisäksi huoli tulevasta ja esimerkiksi jatko-oleskeluluvan mahdollinen pituus huolettaa nuoria. Kiinnittymisen ja kotoutumisen kannalta oleskelulupa on olennainen. (Tuetun asumisen yksikön vastaava ohjaaja, suullinen tiedonanto 9.10.2017.) Yksikössä asuvat nuoret ovat alkuvaiheen kotoutujia, ja yksi mahdollinen tekijä kotoutumisen edistämiseksi on se, että nuoret saavat elää mahdollisimman kodinomaisissa tiloissa jo kotoutumisprosessin alkuvaiheessa.

3 Tutkimuksen käsitteellinen viitekehys

Laitoksessa ja tuetussa asumisessa tasapainoillaan kodinomaisuuden ja kontrolloidun asumisen välillä koettaen löytää ratkaisua siihen, miten asukas voi kokea olevansa kotona, vaikka olosuhteet eroavat niin sanotusta normaalista asumisesta. Tässä luvussa tarkastellaan ensin kodin käsitettä Riitta Granfeltin (1998), Anni Vilkon (2000) ja Laura Huttusen (2002) tutkimusten valossa. Sen jälkeen pohditaan aiempaa tutkimusta sosiaalihuoltoon liittyvien tilojen kehittämistä ja kodinomaisuuden merkitystä ilman huoltajaa tulleille alkuvaiheen kotoutujille. Lopuksi tarkastellaan aikaisempaa tutkimusta tuetusta asumisesta ja asumisyksiköstä kotina.

Koti ja kodinomaisuus ovat haastavia aihepiirejä, koska ne ovat jokaiselle jotakin henkilökohtaista. Kodinomaisuus ja kodin tuntu eivät tule pelkästä sisustuksesta, eikä ympäristö välttämättä onnistu luomaan kodinomaisuutta, jos ihminen itse ei ota tilaa haltuunsa ja pyri rakentamaan kodin tuntua. (Granfelt 1998, 104; Vilko 2000, 214.) Tässä käytäntötutkimuksessa tuetun asumisen yksikössä asuvien nuorten näkemyksiä kodista ja kodinomaisuuden tunnun edistämisestä peilataan analyysiosuudessa kodin käsitteeseen ja seuraavaksi esiteltävään aikaisempaan tutkimukseen.

3.1 Kodin käsitteestä

Kodin ja asunnon merkityksiä pidetään usein itsestäänselvyksinä (Manninen & Tuori 2005, 24). Kotikokemus koostuu useista eri asioista, ja koti koetaan usein itsestään selvänä ja arkisena asiana. Tämän takia kodin merkityksen kuvaaminen on haastavaa (Vilko 2010, 52). Uuteen kotiin asettuminen ja tilan haltuun ottaminen ovat pitkäkestoisia prosesseja. Prosessin aikana totutellaan fyysisten ja sosiaalisten tilojen uusiin muodostelmiin ja käytäntöihin. (Vilko 2000, 223.) Koti ei ole aina samanlainen, vaan se muodostetaan elämänsä aikana useita kertoja eri ympäristöihin ja erilaisten ehtojen alle (Vilko 2010, 233). Riitta Granfelt (1998) on lähestynyt kotia sisäisen kodin käsitteen kautta. Asunto ei automaattisesti tunnu asujastaan kodikkaalta tai merkitse kotia. Asuntoon voi liittyä negatiivisia asioita, kuten esimerkiksi vihaa, pelkoa tai väkivaltaa. Mistä tahansa paikasta voi kuitenkin muodostaa kodin, ja kodin kokemus voi koskea esimerkiksi tiettyä tilaa asunnosta. Suhde kotiin muodostetaan omakohtaisesti, ja koti pitää ottaa omaksi ja osaksi itseä. Joskus kotikokemuksen voi täyttää esimerkiksi tietty huone tai nurkkaus. (Granfelt 1998, 103–104.)

Granfelt (1998) jaottelee kodin kolmeen tasoon. Ensimmäisessä tasossa tila koetaan elämyksellisenä ja ruumiillisena. Oman tilan puute ja kuulumisen kokemuksen uupuminen on äärimmäisenä muotona kodin ensimmäisessä tasossa. Toinen taso on suhde ihmisen ja hänelle rakkaan toiminnan välillä. Koti tulee todeksi hetkinä, kun ihminen tekee jotakin itseään miellyttävää asiaa. Vastakohtana voidaan nähdä kokemus ulkopuolisuudesta. Ihmisen voi olla vaikeaa kokea löytäneensä paikkaansa maailmassa, jos mahdollisuudet toteuttaa itselleen merkityksellistä toimintaa katoavat. Kolmas taso on sisäisen kodin taso. Sisäisen kodin kautta ihminen saa tuntumaa siihen, mitä ajattelee, tuntee ja mihin haluaa pyrkiä. Ulkopuolisilla ei ole mahdollisuutta osallistua sisäiseen maailmaan kutsumatta. Sisäisessä kodissa on kyse psyykkisen autonomian kokemuksesta, ja vastakohtana sisäiselle kodille on tilanne, jossa sisäinen autonomia, lämpö ja turvallisuus katoavat. Kokemusta voidaan kuvata asumattomuudeksi ja yhdentekevyydeksi; elämältä on kadonnut merkitys. (Granfelt 1998, 103–106.)

Kotia pidetään yksityisyyden alueena. Laitoksissa ja muissa vastaavissa asumispalveluissa asuvien yksityiset kodit sijaitsevat kuitenkin tietyllä tavalla julkisessa tilassa. Tällöin ihmisen tarve säilyttää jokin yksityisyyden alue elämässä korostuu erityisesti. Esimerkiksi jonkun tietyn elämänalueen rajaaminen muilta auttaa säilyttämään sisäisen kodin ja sisäisen autonomian tunnetta. (Granfelt 1998, 107.)

Koti on sekä konkreettinen tila, tapahtumapaikka ihmisten väliselle kanssakäymiselle sekä ”mielen kodin” linnake. Kotikokemus koostuu esineympäristöstä, fyysisten puitteiden hyväksymisestä ja vapaudesta toteuttaa itseä. Eri elämän- ja ikävaiheissa kodin tunnetta arvioidaan ja rakennetaan uudelleen. (Vilkkö 2000, 214.) Asettuminen kotiin voi olla vaikeaa, jos asumiselle ei ole löydettävissä tukea fyysisen, sosiaalisen ja emotionaalisen kodin tasoilta. Paikoissa, jotka eroavat niin sanotusta tavallisista yksityisistä kodeista, tila täytyy erityisesti ottaa haltuun ja ihmisen täytyy rakentaa kodin tuntu uudelleen. (Vilkkö 2000, 215–216.) Kodin tunnun ylläpito ei tapahdu välttämättä automaattisesti, vaan se vaatii joskus ponnistelua ja sitä pitää ylläpitää itse. Kodin tulee tarjota turvallisuutta, tuttuutta ja mukavuutta, ja sen tehtävänä olisi vahvistaa asujansa identiteettiä ja kuulumisen kokemusta. (Vilkkö 2010, 51.)

Laura Huttunen (2002) on tutkinut maahanmuuttajien kirjoittamia omaelämäkerrallisia tekstejä. Huttunen tutkii, millaisia merkityksiä maahanmuuttajien teksteissä annetaan kodille ja millaiset kiinnittymisen ja kuulumisen paikat ovat maahanmuuttajien näkökulmasta tärkeitä.

Tutkimuksessa etsitään vastausta siihen, mitä eri asioita koti voi tarkoittaa. Huttunen lähtee ajatuksesta, että koti on paikka, johon ihminen kokee jollain lailla kuuluvansa, eräänlainen kiintopiste. (Huttunen 2002, 16–17.) Kotiin ja kotona olemisen kokemukseen liittyy Huttusen tutkimien elämäkertojen mukaan läheisesti toimijuuden mahdollisuus, mahdollisuus hallita omaa ruumista ja omaa ympäristöä sekä tehdä mielekkääksi koettuja asioita. Joidenkin maahanmuuttajien elämäkertoissa konkreettiset paikat tai maisemat korostuivat kotina ja kiintopisteenä. Joissain tarinoissa taas korostettiin kiinnittymistä ihmissuhteisiin ja perheeseen. (Huttunen 2002, 328–329.) Kodin merkitys näyttäytyy omana tilana, asuntona tai talona. Tilasta tulee koti kuitenkin vasta sen jälkeen, kun se on otettu haltuun myös symbolisesti. (Huttunen 2002, 336.)

3.2 Tilan kehittäminen kodinomaiseksi

Käytäntötutkimuksen tuetun asumisen yksikössä asuvat nuoret ovat alkuvaiheen kotoutujia, ja yksi mahdollinen tekijä kotoutumisen edistämisessä on se, että nuoret saavat elää mahdollisimman kodinomaisissa tiloissa jo kotoutumisprosessin alkuvaiheessa. Asumisyksikön kodinomaisuuden merkityksestä voi saada viitteitä Isossa-Britanniassa tehdystä tutkimuksesta, jossa vertailtiin postraumaattisten oireiden esiintymistä Afganistanista kotoisin olevilla ilman huoltajaa tulleilla lapsilla ja nuorilla. Posttraumaattiset oireet olivat yleisempiä niillä nuorilla, jotka asuivat tuetun asumisen yksiköissä verrattuna nuoriin, jotka asuivat yksityisperheissä. (Bronstein ym. 2012, 551–557.) Vaikka tuetun asumisen yksiköstä ei välttämättä saisi yhtä kodinomaista kuin yksityiskodista, saattaa asuinympäristön kodinomaisuuden tunnun lisääminen olla tärkeä tekijä kasvavien nuorten hyvinvoinnissa ja heidän kiinnittymisessään uuteen ympäristöön. Käytännössä moni ilman huoltajaa Suomeen tuleva viettää pitkiä aikoja, jopa useamman vuoden, erilaisissa asumisyksiköissä (Kuusisto-Arponen 2016, 108; de Ruijter de Wildt ym. 2015, 110).

Käytäntötutkimuksessamme on kyse sosiaalihuoltoon liittyvien tilojen fyysisten puitteiden kehittämisestä asukkaille mahdollisimman hyväksi. Fyysisen tilan mahdollista vaikutusta asiakkaiden kokemuksiin on pohdittu muun muassa raportissa, jossa tarkastellaan sosiaalitoimistojen tilojen suunnittelua (Lovio & Muurinen 2013). Sosiaalitoimistot ovat usein ilmeeltään ankaria. Vuorovaikutus tapahtuu tiloissa, joissa toimistojen huoneet ovat lukittuja, aulassa saattaa olla lasiseinän takana päivystävä vahtimestari, ja sosiaalitoimiston ilme saattaa

kaikkiaan vaikuttaa siihen, miten asiakkaat kokevat sosiaalitoimistossa käymisen. (Lovio & Muurinen 2013, 8, 14.)

Lähtökohtana sosiaalipalvelujen fyysisten tilojen suunnittelussa tulisi olla käyttäjälähtöinen suunnittelu, jossa pohditaan, miten sosiaalipalvelun asiakkaan kokemusta voidaan parantaa. Tilan suunnittelun asiakkaalle mahdollisimman hyväksi ei tulisi alkaa sisustusratkaisujen miettimisellä, vaan tarkastelemalla, mitä yksikön tai toimipisteen arjessa tapahtuu. Tilojen yhteissuunnittelussa lähdetään asiakkaan kokemuksen ymmärtämisestä ja tavoitteiden määrittämisestä. Yhteissuunnittelussa voidaan lähteä liikkeelle asiakkaiden haastattelemisesta, mutta tämä ei pelkästään riitä, vaan kyseessä pitäisi olla asiakkaiden ja työntekijöiden yhteinen kehitysprosessi. Tilan muuttaminen ei tarkoita välttämättä kallista remonttia, vaan esimerkiksi ystävällisemmän ilmeen luomista eri tavoin, muun muassa miettimällä, ovatko erilaisia asioita kieltävät kyltit ja ohjelaput tarpeen. (Lovio & Muurinen 2013, 8, 20–23, 32.)

Käyttäjälähtöisessä suunnittelussa painottuu asiakkaan osallisuus. Osallisuudesta puhuttaessa asiakas nähdään oman elämänsä asiantuntijana. Palvelun lähtökohta on siis asiakkaan kokemus, ja asiakkaiden näkemykset huomioidaan palvelujen ja toimintojen kehittämisessä. (Pohjola 2010, 58–59.) Laitoksia ja tuetun asumisen yksiköitä suunniteltaessa tavoitellaan usein kodinomaisuutta. Tiloja voidaan pyrkiä muovaamaan muun muassa laitospätevyyttä pehmentävällä sisustuksella ja viihtyisällä ympäristöllä. Käytäntötutkimuksessamme lähtökohtana on ajatus, että kodinomaisuuden lisäämisessä huomioidaan fyysisen tilan suunnittelun lisäksi Granfeltin (1998) esittelemät kodin kolme tasoa kodinomaisuuden tuntua lisäävinä tekijöinä.

3.3 Tuettu asuminen ja asumisyksikkö kotina

Anni Vilkon (2000) mukaan kodinomaisuuteen pyrkiminen laitospätevyydessä pitää sisällään ajatuksen siitä, että laitospätevyys on ristiriidassa kodin ihanteen, "todellisen kodin" kanssa. Kodinomaisuuden tavoittelulla pyritään pienentämään kuilua kodin ja laitoksen välillä, mutta toisaalta samaan aikaan se tekee näkyväksi ulossulkevia käytäntöjä ja määrittelyjä. (Vilko 2000, 214.) Sama koskee myös tuettua asumista. Tuettua asumista leimaa määräaikaisuus, jonka jälkeen siirrytään kunnan asuntoon tai vapaille asuntomarkkinoille. Asumisen määräaikaisuus vahvistaa vaikeutta sitoutua, eikä psyykkistä sitoutumista asuntoon uskalleta aina välttämättä tehdä. (Paasu 2005, 39.) Tuettussa asumisessa pyritään kodinomaisempaan, normaalia kotia jäljittelevään

asumiseen laitosmaisten asumisen ratkaisujen sijaan. Tuettua asumista voidaan ajatella laitosasumisen ja vuokra-asumisen välimuotona, jossa asiakkaalla on paremmat mahdollisuudet harjoittaa itsenäisiä asumisen taitojaan. (Manninen & Tuori 2005, 11.) Tuetun asumisen toteuttamistavat voivat vaihdella hajallaan sijaitsevista tukiasunnoista tuetun asumisen yksiköihin. Oman tutkimuksemme kohteena oleva yksikkö on tuetun asumisen yksikkö, jossa osalla asukkaista on omat huoneet, osa taas jakaa huoneen toisen asukkaan kanssa ja jossa on henkilökuntaa paikalla kellon ympäri.

Tuija Erosen (2012, 5) narratiivisessa tutkimuksessa analysoidaan, miten ja mitä lastenkodista kerrotaan osana henkilökohtaista elämää ja miten erilaisia tarinoita lastenkodista osana henkilökohtaista elämää kyetään kertomaan ja tutkimaan. Laitossijoitus määrittelee Erosen tutkimuksen mukaan perhesuhteita ja vaikuttaa käsityksiin itsestä suhteessa muihin. Laitosten asukkailleen ja työntekijöilleen tuottamaan identiteettiin liittyy aina valtaa. Laitoshoidossa tavoitellaan hoivan avulla yksilöiden toiminnan tai identiteetin muuttamista tai muovaamista. Laitosten ihanteena on toiminut hyvin toimiva perhe, ja laitoksiin on tavoiteltu perheenomaisten suhteiden ja kodinomaisen tunnelman luomista. (Eronen 2012, 26–27.) Erosen tutkimus sijoittuu lastensuojelun laitokseen. Oma tutkimuksemme käsittelee asumista tuetun asumisen yksikössä. Sekä lastensuojelun laitoksessa että tuetun asumisen yksikössä asumisessa on kyse jokseenkin kontrolloidusta asumisen muodoista, vaikka järjestäminen ja kontrollin määrä vaihtelevat. Tämän takia Erosen tutkimus on myös oman tutkimuksemme kannalta relevantti.

4 Tutkimuksen toteutus

Tässä luvussa esittelemme tutkimuksen tutkimuskysymykset ja aineistonkeruutavat. Näiden jälkeen kerromme aineiston analyysin toteutuksesta.

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksemme tarkoituksena on tarkastella tuetun asumisen yksikössä asuvien nuorten kokemuksia yksikön kodinomaisuudesta.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Mitä koti nuorten käsitysten mukaan tarkoittaa?
2. Mitkä tekijät edistävät ja mitkä vähentävät nuorten mielestä tuetun asumisen yksikön kodinomaisuutta?

4.2. Tutkimusaineistot

Tapasimme nuoret kaksi kertaa lokakuussa 2017. Ensimmäinen tapaamiskerta oli yhteinen kummallekin ryhmälle. Tuolloin kerroimme nuorille käytäntötutkimuksesta, ja paikalla olivat yksikön nuoret ja kaksi tulkkia.

Toisella tapaamiskerralla tarkoituksenamme oli toteuttaa kaksi erillistä fokusryhmähaastattelua ja käyttää toisessa arabian, toisessa darin kielen tulkkia. Käytännön syistä jouduimme muuttamaan suunnitelmaa haastattelupäivänä, sillä kaksi nuorta ei halunnut osallistua ryhmähaastatteluun, vaan he toivoivat yksilöhaastattelua. Lisäksi toinen nuorista ei halunnut paikalle tulkkia. Päätimme kunnioittaa nuorten toiveita. Teimme siis yhden fokusryhmähaastattelun ja kaksi yksilöhaastattelua. Yksilöhaastatteluista toisessa ei käytetty tulkkia. Toinen muutos alkuperäiseen suunnitelmaan oli, että ryhmähaastatteluun varattu aika, 1,5 tuntia, osoittautui liian lyhyeksi. Nuoret olivat urheilutapahtumassa, joten he saapuivat haastatteluun myöhässä. Tulkki ei voinut jäädä pidemmäksi aikaa haastattelutilanteeseen, joten tilasimme haastattelun loppuvaiheeseen darin kielen puhelintulkin. Tulkin vaihtaminen kesken haastattelun saattoi tuoda haastattelutilanteeseen uusia sävyjä. Tulkin piti päästä sisälle haastattelun aiheeseen nopealla ohjeistuksella.

Käytäntötutkimuksen analyysissä olevat haastattelukommenttien tarkat kielimuodot ovat tulkin, eivät nuorten, lukuun ottamatta yhden nuoren haastattelua, joka ei halunnut käyttää tulkkia. Tulkin käyttäminen haastattelutilanteessa saattaa vaikuttaa vuorovaikutukseen ja tuoda kielenkäyttöön mahdollisesti vivahteita, joita haastateltava ei ole tarkoittanut (Anis 2008, 65–67). Kun käytetään tulkkia, on keskustelulle varattava tarpeeksi aikaa, lisäksi on muistettava jaksottaa puhe niin, etteivät tulkattavat puheenvuorot ole liian pitkiä. Tulkkia käytettäessä on myös huomioitava se, että keskustelu suunnataan haastateltavalle, jotta hänelle ei tule ulkopuolinen olo. (Räty 2002, 150–151.) Nuoret ovat asuneet Suomessa jo kaksi vuotta, ja osa heistä puhuu suomea hyvin. Haastattelussa käytimme kuitenkin tulkkia, sillä tutkimuksessa tarkastellaan hyvin käsitteellisiä asioita: kotia ja kodinomaisuutta. Ensimmäiseen tapaamiseen oli varattu samat tulkit kuin varsinaiseen haastatteluunkin. Keskustelimme tulkkien kanssa käytäntötutkimuksessa käytettyjen kodin ja kodinomaisuuden käsitteiden kääntämisestä arabiaksi ja dariksi jo ensimmäisellä tapaamisella.

4.2.1 Fokusryhmähaastattelu

Keskeisimpänä aineistonkeruumenetelmänämme toimi puolistrukturoitu fokusryhmähaastattelu. Fokusryhmähaastattelulle tyypillistä on, että kohderyhmäksi valitaan joukko, jonka osapuolet jakavat jonkin yhdistävän tekijän tai ominaisuuden (Mäntyranta & Kaila 2008, 1509). Tutkimuksemme kohdejoukko oli ryhmä alaikäisiä nuoria, jotka ovat saapuneet maahan ilman huoltajaa ja jotka asuvat samassa tuetun asumisen yksikössä. Fokusryhmähaastatteluamme osallistui neljä nuorta.

Ryhmähaastattelussa ryhmän keskinäinen vuorovaikutus vaikuttaa siihen, että joku saattaa puhua enemmän ja toinen on hiljaisempi. Tavoitteena olisi kuitenkin saada kaikki haastateltavat osallistumaan keskusteluun, minkä vuoksi on tärkeää, että haastattelijat pystyvät luomaan luotettavan ja turvallisen ilmapiirin haastattelutilanteeseen. (Mäntyranta & Kaila 2008, 1509–1510.) Pyrimme pitämään haastattelutilanteen mahdollisimman vapaamuotoisena, jotta nuorten olisi helpompi kertoa omista näkemyksistään. Olimme valmistelleet puolistrukturoidun teemahaastattelurungon valmiiksi haastattelutilanteeseen (Liite 4). Mietimme teemat, joiden alle olimme listanneet kysymyksiä, mutta kysymysten tarkka järjestys muotoutui vasta

haastattelutilanteessa. Strukturoitu haastattelu olisi voinut haitata ryhmähaastattelutilanteen keskustelun kulkua (Eskola & Suoranta 2008, 94).

Luottamukselliseen ilmapiiriin voi vaikuttaa myös se, että haastateltavat ymmärtävät haastattelun tarkoituksen ja sen, miten sitä tullaan käyttämään (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 53). Haastattelumme alussa kerrattiin tutkimuksen tarkoitus sekä käytäntötutkijoiden ja tulkkien vaihtoehtoisuus. Haastattelijan tehtävänä on edesauttaa vuorovaikutteisen tilanteen syntymistä ja varmistaa, että keskustelu pysyy aiheessa. Haastattelijalla on tärkeä rooli siinä, kuinka vilkasta keskustelua saadaan aikaan. (Stewart ym. 2007, 37–38.) Pyrimme saamaan haastattelutilanteen mahdollisimman vuorovaikutteiseksi ja samalla pyrimme keskittymään myös siihen, että keskustelu pysyi valitussa aihepiirissä.

Ihmiset käyttäytyvät tavallisesti eri tavalla ryhmässä kuin yksin (Stewart ym. 2007, 20). Haastattelemamme fokusryhmäläiset olivat toisillensa entuudestaan tuttuja, ja heidän keskuudessaan saattoi mahdollisesti olla erilaisia hierarkioita ja valta-asetelmia, mikä saattoi vaikuttaa keskustelutilanteeseen. Fokusryhmän homogeenisyyden on kuitenkin todettu olevan yhteydessä vilkkaampaan keskusteluun (Stewart ym. 2007, 21).

Ryhmätilanne voi myös rohkaista ryhmäläisiä kertomaan enemmän kuin esimerkiksi yksilöhaastattelutilanteessa (Eskola & Suoranta 2008, 94). Haastattelijat pyrkivät saamaan kaikkien haastateltavien mielipiteet kuuluviin kysymällä myös ryhmän hiljaisimpien näkemyksiä. Ryhmäläiset osallistuivat keskusteluun hyvin tasapuolisesti. Ryhmätilanteessa erimielisyyksien ilmaiseminen voi olla hyvinkin suoraa tai epäsuoraa tilanteesta riippuen. Tutkijan on tärkeää pyrkiä tulkitsemaan myös epäsuoraa sanallista viestintää ja ei-sanallista viestintää haastattelutilanteessa (Pietilä 2017, 90). Emme havainneet erimielisyyksiä nuorten välillä ryhmähaastattelussa.

Haastattelijan vaikutus ryhmähaastattelutilanteessa ei välttämättä ole niin suuri kuin yksilöhaastattelutilanteessa (Eskola & Suoranta 2008, 96). Ryhmässä myös muiden esittämät kommentit ja kysymykset vaikuttavat keskustelun kulkuun, eivätkä pelkästään haastattelijan esittämät kysymykset ja kommentit.

4.2.2 Yksilöhaastattelu

Fokusryhmähaastattelun lisäksi toteutimme kaksi erillistä yksilöhaastattelua. Yksilöhaastattelut toteutettiin samassa tilassa kuin ryhmähaastattelu. Ensimmäisessä haastattelussa haastateltava halusi olla ilman tulkkia, ja kunnioitimme hänen tahtoaan. Haastateltava vaikutti ymmärtävän kysymykset hyvin ja me ymmärsimme hänen vastauksensa. Tulkin käyttäminen olisi kuitenkin varmistanut, että kaikki ymmärtäisivät varmasti toisiaan. Jälkimmäisessä yksilöhaastattelussa oli tulkki mukana. Haastattelujen alussa kertosimme tutkimuksen tarkoituksen sekä käytäntötutkijoiden ja tulkkien vaitiolovelvollisuuden. Haastattelutilanteet etenivät samalla tapaa kuin ryhmähaastattelutilanne, eli puolistrukturoidun teemahaastattelurungon mukaisesti.

Yksilöhaastattelussa haastattelijan vaikutus on yleensä suurempi kuin ryhmähaastattelussa (Eskola & Suoranta 2008, 96). Yksilöhaastattelua toivoneet olivat ulospäinsuuntautuneita; he eivät ujostelleet haastattelutilanteessa, vaan tuntuivat keskustelemaan rennosti ja vastailevan vapautuneesti kysymyksiin.

Pohdimme aluksi, jätämmekö aineistosta yksilöhaastattelut pois, sillä ryhmä- ja yksilöhaastattelujen tuottamat aineistot voivat erota toisistaan. Ensinnäkin yksilöhaastattelussa esiin tulee helposti vain haastateltavan omia mielipiteitä, mutta ryhmähaastattelussa osallistujat tavallisesti peilaavat omia käsityksiään toisten haastateltavien mielipiteisiin ja usein he ilmaisevat yhteisiä mielipiteitä asioista. (Pietilä 2010, 215.) Vaikka ryhmä- ja yksilöhaastatteluissa saattaa syntyä erilaisia mielipiteitä ja haastateltavat voivat ilmaista itseään eri tavalla ryhmätilanteessa verrattuna yksilöhaastatteluun (Pietilä 2010, 227), tämä ei ilmennyt käytäntötutkimuksemme haastatteluissa, vaan sekä yksilö- että ryhmähaastattelujen aineistoista löytyi paljon samankaltaisuuksia. Aineistoon tutustumisen jälkeen päätimme käyttää sekä yksilö- että ryhmähaastatteluja, sillä yksilöhaastatteluiden vastauksissa korostuivat samat teemat kuin ryhmähaastattelussakin.

Ryhmähaastatteluaineistoa analysoitaessa tulee huomioida se, että kenenkään yksittäisen ryhmän jäsenen esittämä mielipide ei ole välttämättä täysin hänen omansa, sillä ryhmätilanteessa muiden mielipiteet vaikuttavat muiden mielipiteiden muovautumiseen. Puhutaankin enemmän ryhmän yhteisestä mielipiteestä kuin yksilön mielipiteestä. Ryhmätilanteessa on usein helpompi tuoda

esiin kritiikkiä kuin yksilöhaastattelussa. Yksilöhaastattelussa haastateltavat vastaavat usein niin kuin he olettavat, että heidän halutaan vastaavan. (Pietilä 2010, 216, 218, 226.)

4.3 Tutkimusaineiston analyysi

Analysoimme tutkimusaineistomme laadullista teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä käyttäen. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan tekstianalyysiä, jonka tarkoituksena on järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon. Teoriaohjaavassa analyysissä aikaisemmat teoriat vaikuttavat analyysin etenemiseen, ja tavallisesti aineistolähtöisyys sekä aikaisempi teoria ovat molemmat läsnä analyysissä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 105-106.) Tutkimuksessamme aiempi teoria vaikutti alustavaan teemoitteluun. Peilasimme aiempia kotia ja kodinomaisuutta koskevia tutkimuksia aineistoomme, kun muodostimme pääteemojamme. Hyödynsimme myös aineistolähtöisyyttä teemojen muodostamisessa. Eli osa teemoistamme muodostui pelkästään aineiston analyysin perusteella.

Sisällönanalyysi aloitetaan tutustumalla aineistoon. Tavallisesti aineistoon tutustuminen alkaa jo haastattelun aukikirjoitusvaiheessa eli litteroidessa. Tämän jälkeen aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia ja näiden pohjalta pyritään muodostamaan tutkimuskysymysten mukaisia teemoja. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–110.) Aloitimme analyysin litteroimalla haastattelunauhat tekstimuotoon. Haastattelutallenteita oli yhteensä neljä: kaksi yksilöhaastattelua ja kaksi ryhmähaastattelutilanteesta. Litteroitua tekstiä tuli yhteensä 33 sivua. Litteroidussa tekstissä kolme pistettä tarkoittaa pidempää taukoa lauseen lopussa ja yksi piste tarkoittaa selkeää lauseen loppumista. Poistimme aineistosta ylimääräiset täytesanat (esim. öö) tekstin selkeyttämiseksi. Numeroimme aineistolainaukset juoksevalla numeroinnilla, jotta haastateltavien tunnistettavuus ei helpottuisi.

Kukin meistä luki aineiston huolellisesti ja alleviivasi kohdat, jotka vaikuttivat tutkimuskysymysten kannalta tärkeiltä. Pyrimme näin etsimään tutkimuskysymystemme pohjalta olennaisia kohtia, joiden perusteella muodostimme teemoja. Alustavia teemoja tutkimuskysymysten perusteella olivat nuorten näkemykset kodista sekä heidän näkemyksensä kodinomaisuutta vähentävistä ja lisäävistä tekijöistä. Tämän jälkeen tarkastelimme yhdessä jokaisen tekemää alustavaa teemoittelua.

Alustavan teemoittelun jälkeen pohdimme yhdessä, mitkä olisivat pääteemoja. Pohdimme tässä vaiheessa myös aiempien tutkimusten suhdetta niihin. Aineiston analyysissä teimme teemoittelua niin, että teemat syntyivät teoriaohjaavasti aiemman tutkimuksen ja aineiston vuorovaikutuksesta. Muodostimme yhteensä viisi eri pääteemaa: 1. nuorten käsitys kodista, 2. mahdollisuus osallistua oman huoneen sisustukseen ja huoneen tekeminen omanlaiseksi, 3. oma rauha ja sen tarve 4. toimintakäytännöt sekä 5. yksikön yhteisöllisyys. Nämä pääteemat sekä niiden alateemat esittelemme kappaleessa 6.

Seuraavaksi järjestelimme kukin tahoillamme aineistoa samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien pohjalta yhteen. Analyysiyksikkönä käytimme merkityskokonaisuuksia. Poimimme aineistosta samaa teemaa käsitteleviä kommentteja, ja ryhmittelimme niitä yhteen. Vertailimme kunkin käytäntötutkimuksen tekijän tekemää teemoittelua ja pohdimme lopullisen teemoittelun tarkasti. Tarkoituksena oli, että kolmen käytäntötutkimuksen tekijän yhteistoiminnallisuus tukee analyysin syvyyttä ja luotettavuutta.

4.4 Tutkimus käytäntötutkimuksena

Keskeistä käytäntötutkimuksessa ovat yleisesti sosiaalialan palvelujen ja asiakastyön käytäntöjen kehittäminen sekä palvelukäytäntöjen tutkimus. Tutkimustarpeet syntyvät käytännön työssä asiantuntijoiden ja asiakkaiden tarpeista. (Satka ym. 2016, 9.) Käytäntötutkimuksen vahvuus on, että siinä ollaan läheisesti yhteydessä käytännön asioihin, mihin tutkimuksen avulla pyritään vaikuttamaan ja tuomaan esiin kehitysehdotuksia (Saurama 2016, 78). Käytäntötutkimuksemme aihe on tullut Uudellamaalla sijaitsevan kunnan maahanmuuttoyksiköltä. Käytäntötutkimuksemme tarkoituksena on kerätä nuorten näkemyksiä siitä, miten asumisyksiköstä saa kodinomaisemman ja enemmän tavallisen kodin kaltaisen. Tavoitteena on, että tutkimusraportti antaa kaupungille tuoretta tietoa siitä, mitä mieltä itse asumisyksikössä asuvat nuoret ovat uudehkon yksikön kodinomaisuudesta ja millaisia kehittämisideoita nuorilla mahdollisesti on.

Käytäntötutkimuksen tekeminen edellyttää eri osapuolten välillä käytävää keskustelua, neuvottelua sekä yhteistyötä niin, että jokaisella toimijalla on mahdollisuus osallistua esimerkiksi

tutkimusongelmien muodostamiseen ja metodien valintaan (Satka ym. 2016, 11). Käytäntötutkimus voi parhaimmillaan opettaa moniammatillista yhteistyötä, mikä on nykyään hyvin keskeinen osa sosiaalityötä (Satka ym. 2016, 98). Ensimmäinen tapaamisemme työyhteisön edustajan kanssa oli 22.9., jolloin aihetta rajattiin tarkemmin ja sovittiin, miten tutkimusprosessissa edetään. Olimme työyhteisön kanssa tiiviissä yhteistyössä koko prosessin ajan sekä sähköpostitse että puhelimitse. Aikaisempaa tutkimusta juuri tästä asumisen yksiköstä ei ole, joten kaikki keräämämme tutkimustieto on arvokasta.

Käytäntötutkimukselle ominaista on se, että tutkimustulokset siirretään tavallisesti nopeasti käytäntöön (Satka ym. 2016, 11). Tämän tutkimuksen tarkoituksena on saada tietoa siitä, miten tuetun asumisen yksikön kodinomaisuutta voitaisiin kehittää. Toiveena on, että nämä kehittämisideat voitaisiin toteuttaa myös käytännössä, jotta seuraavat tuetun asumisen yksikön asukkaat voisivat muuttaa entistä kodinomaisempaan paikkaan.

5 Eettinen pohdinta

Yksikössä asuvat nuoret ovat saapuneet Suomeen ilman vanhempiaan noin kaksi vuotta sitten, eli he ovat olleet tuolloin 14–15-vuotiaita. He ovat tai ovat olleet vaikeassa elämäntilanteessa, joten tutkimuksen eettisyyden merkitys on erityisen tärkeää. Tutkittavien itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyys ja tietosuoja ovat hyvin merkityksellisiä. Tutkimuksessa noudatamme Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2009) eettisiä periaatteita.

Eettisten periaatteiden mukaan tutkimukseen osallistumisen tulee olla vapaaehtoista ja sen pitää perustua riittävään tietoon (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 4). Haastateltavan suostumuksen merkitys on tärkeää ja korostuu entisestään silloin, kun tutkimuksen kohteena on ihmisryhmä, joka on haasteellisessa tilanteessa ja äärimmäisen haavoittuva. Kun tutkimuskohteena ovat lapset, liikutaan herkällä alueella. Jokaiselta tutkimukseen osallistujalta pyydettiin suostumus (Liite 2). Haastateltavat ovat alaikäisiä, joten myös heidän edustajiltaan pyydettiin suostumus (Liite 3), jonka pyysimme postittamaan tuetun asumisen yksikköön. Lisäksi annoimme haastateltaville saatekirjeen (Liite 1), jossa selvitettiin tutkimuksen tarkoitus. Eettisten periaatteiden (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 4) mukaisesti pyrimme antamaan tutkittaville mahdollisimman selkeää ja ymmärrettävää tietoa tutkimuksesta. Saatekirje ja suostumuslomake haastatteluun käännettiin dariksi ja arabiaksi. Haastattelupyynnössä kerroimme nuorille, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että osallistuminen tutkimukseen voidaan keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Selvensimme keskeyttämiskäytäntöä nuorille tulkkien avulla ensimmäisessä tapaamisessa sekä uudelleen haastattelupäivänä. Toimme esiin sen, että ennen keskeyttämistä kerättyä aineistoa voidaan kuitenkin käyttää tutkimuksessa.

Yksityisyyden suoja on suojattu perustuslailla, ja se on myös tutkimuseettisesti tärkeä. Yksityisyyden suojaa koskeviin tutkimuseettisiin periaatteisiin kuuluvat tutkimusaineiston suojaaminen ja luottamuksellisuus, tutkimusaineiston säilyttäminen ja hävittäminen sekä tutkimusjulkaisut. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 8–11). Tutkittavien anonymiteetin suojaaminen tehtiin huolellisesti. Pyrimme häivyttämään mahdollisimman hyvin tiedot, joista yksilöt voisivat olla tunnistettavissa, jotta kukaan ei voi tunnistaa tutkimuksen nuoria tai muita asianosaisia, esimerkiksi yksikön ohjaajia. Asumisyksikössä on vain yhdeksän asukasta, joista

haastatteluun osallistui kuusi. Olemme tietoisia siitä, että esimerkiksi kyseisen asumisyksikön ohjaajat tai nuorten edustajat saattavat kyetä tunnistamaan tietyn nuoren. Haastattelupäivänä painotimme nuorille, että keskustelu on luottamuksellista. Korostimme, että ryhmässä puhutun on tarkoitus pysyä vain ryhmän jäsenten keskinäisenä tietona eikä tietoja ole tarkoitus kertoa ulkopuolisille. Emme voi varmasti taata, etteivät nuoret itse puhu haastattelutilanteessa esille tulleista asioista ulkopuolisille. Korostimme nuorille tutkijoiden ja tulkkien salassapitovelvollisuutta. Kerroimme nuorille, että tutkimuksesta tehdään raportti, joka esitellään yliopistolla, tutkimusraportista tehdään tiivistelmä, niin sanottu poster, joka julkaistaan verkossa ja että myös raportti julkaistaan mahdollisesti verkossa. Lisäksi kerroimme nuorille, että tutkimuksen tulokset raportoidaan tuetun asumisen yksikön asukkaille ja työntekijöille niin sanotussa tupaillassa sekä erikseen maahanmuuttoyksikön henkilökunnalle ja että raportti toimitetaan mahdollisesti myös Uudenmaan ELY-keskukseen.

Käytäntötutkimuksen analyysiosiossa päätimme jättää osan nuorten haastattelukommenteista pois, jotta nuoria ei tunnisteta niistä. Emme nimenneet haastateltavia tulosten esittämisen yhteydessä. Emme myöskään käytä heistä peitenimiä, sillä se saattaisi lisätä yksittäisen nuoren tunnistettavuutta. Tulosten yhteydessä olevat kommentit ovat siis raportin analyysiosiossa niin, että peräkkäin saattaa olla yksilö- tai ryhmähaastattelusta saatuja kommentteja. Haastattelukommenttien perään olemme tulosten yhteydessä merkinneet sulkuihin juoksevan luvun. Raportissa ei kerrota asumisyksikön sijaintia eikä kuvailla yksikköä tunnistettavasti. Vaikka häivyttimme tunnistetiedot, olemme kiinnittäneet huomiota siihen, etteivät tulkinnat tai tutkimuksen tulokset vääristyneet: huomioimme esimerkiksi sen, ettei yksittäisen vastaajan vastauksia ollut suhteessa enemmän kuin muiden.

Olemme käsitelleet aineistoa huolellisesti niin, ettei se voi päätyä muiden luettavaksi. Aineistosta tekemämme muistiinpanot, erillinen muistitikku, johon litterointitiedosto tallennettiin sekä haastattelunauhoite säilytettiin lukitussa kaapissa. Aineistoa säilyttimme niin, että vain meillä oli mahdollisuus päästä käsittelemään sitä. Aineistosta tekemämme muistiinpanot, litterointitiedosto ja haastattelunauha hävitetään asiaan kuuluvalla tavalla heti sen jälkeen, kun käytäntötutkimuksen ohjaaja on hyväksynyt tutkimusraportin, viimeistään helmikuussa 2018.

Haastateltavien kunnioittaminen ja vahingoittamisen välttäminen on merkityksellistä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 7–8). Jo haastattelukysymyksiä (Liite 4) suunniteltaessa

huomioimme nuorten mahdollisen traumataustan. Emme kysyneet haastattelussa asioita, jotka liittyivät vanhempiin, perheeseen tai nuorten tulomatkaan Suomeen. Haastattelutilanteessa kiinnitimme erityistä huomiota siihen, ettei nuoria painostettu kertomaan asioita, joista he eivät halunneet puhua. Haastattelutilanteessa huomioimme haastateltavien mahdollisen vaivaantumisen tai kiusaantuneisuuden, ja olimme varautuneet siihen, että tarvittaessa haastattelu olisi voitu keskeyttää. Tällaista kiusaantuneisuutta ei haastateltavissa kuitenkaan ilmennyt. Haastateltujen kunnioittaminen ja tutkimuksen osallistumisen vapaaehtoisuus näkyi myös haastattelun kestossa. Yksi haastateltava ilmoitti haastattelun aluksi, että hänellä on aikaa vain kymmenen minuuttia, mihin vastasimme, että hän voi keskustella kanssamme juuri niin kauan kuin hän haluaa. Hän jäi keskustelemaan noin 40 minuutiksi.

Maahanmuuttajilla saattaa olla heikko luottamus viranomaisiin ja haastattelutilanteisiin voi liittyä varautuneisuutta (Puumala & Kynsilehto 2017, 365). Haastattelun vapaaehtoisuuden korostaminen nuorille oli tärkeää, kuten myös haastattelutilanteen pitäminen mahdollisimman vapaamuotoisena ja rentona. Haastattelut järjestettiin tuetun asumisen yksikössä rauhallisessa tilassa, jonka oven sai suljettua. Järjestimme huoneen tuolit niin, että ne olivat ympyrässä, joten istuimme kaikki kasvokkain. Kukaan ei siis jäänyt istumaan muiden taakse. Huone oli pieni, eli istuimme melko lähekkäin. Tuetun asumisen yksikkö on nuorten koti, joten emme menneet kutsumatta heidän huoneisiinsa. Haastattelun lopuksi osa nuorista halusi esitellä meille huoneensa.

Haastattelutilanne voi mahdollisesti herättää ikäviä tunteita jälkikäteen, tai haastateltava saattaa katua tutkijalle kertomiaan asioita (Aho & Paavilainen 2017, 347). Haastattelupäivänä viivyimme tuetun asumisen yksikössä haastattelun jälkeen noin tunnin siltä varalta, että nuoria olisi jäänyt askarruttamaan jokin asia haastattelussa. Jätimme haastateltaville myös sähköpostiosoitteemme, jotta he voivat tarvittaessa saada lisätietoa, jos jokin asia jää heitä huolestuttamaan tai heillä on kysyttävää tutkimukseen liittyen. Pyysimme myös tuetun asumisen yksikön vastaavaa ohjaajaa muistuttamaan nuorille, että käytäntötutkimuksen tekijöihin voi ottaa yhteyttä jälkikäteen.

6 Tulokset

Analyysissämme muodostimme nuorten näkemyksistä teemoja ja alateemoja. Teemoittelimme aineiston viiteen pääteemaan: 1. nuorten käsitys kodista, 2. mahdollisuus osallistua oman huoneen sisustukseen ja huoneen tekeminen omanlaiseksi, 3. oma rauha ja sen tarve 4. toimintakäytännöt sekä 5. yksikön yhteisöllisyys. Nämä teemat esiintyivät yhtä lailla yksilö- kuin ryhmähaastatteluissakin. Analyysissä emme erottele yksilö- ja ryhmähaastatteluiden aineistoa, jotta haastateltavien anonymiteetti pysyy mahdollisimman hyvin suojattuna.

Tulokset jakautuvat kahteen osaan. Ensin esittelemme nuorten käsityksiä kodista; sitä, millainen oikea koti nuorten näkemysten mukaan on. Tässä osiossa pyrimme vastaamaan käytäntötutkimuksemme ensimmäiseen tutkimuskysymykseen: mitä koti nuorten käsitysten mukaan tarkoittaa?

Tulosten toisessa osassa pyrimme vastaamaan toiseen tutkimuskysymykseen: mitkä tekijät edistävät ja mitkä vähentävät nuorten mielestä tuetun asumisen yksikön kodinomaisuutta? Analyysissä tarkastelemiamme teemoja ovat nuorten näkemykset siitä, millainen mahdollisuus heillä on vaikuttaa omien huoneidensa tekemiseen mahdollisimman kodinomaisiksi sekä tarve omaan rauhaan ja tämän toteuttamismahdollisuudet, yksikön toimintakäytännöt ja näkemykset yksikön yhteisöllisyydestä.

6.1 Nuorten käsityksiä kodista

Tässä luvussa analysoimme nuorten käsityksiä kodista, sitä millainen oikea koti nuorten näkemysten mukaan on. Ensin tarkastelemme analyysissä esiin nousseita kodin osatekijöitä. Lopuksi tiivistämme analyysin tulokset ensimmäiseen tutkimuskysymykseen liittyen.

6.1.1 Mitä koti tarkoittaa?

Käytäntötutkimuksen ensimmäinen tutkimuskysymys on, mitä koti nuorten käsitysten mukaan tarkoittaa. Kodin käsitettä voi olla vaikea kuvata: käsitteenä se on arkinen ja kaikille tuttu, mutta toisaalta se on myös hyvin monimerkityksinen käsite (Vilkkonen 2010, 52). Maahanmuuttajien kodille antamissa merkityksissä korostuvat usein perhe ja ihmissuhteet, ja juuri perheestä tulee merkityksellinen kodin elementti (Huttunen 2002, 337). Kun nuoret kertoivat näkemyksiään siitä,

mitä koti tarkoittaa, korostui perheen merkitys ja se, että saa asua tuttujen ihmisten kanssa. Yksi haastateltava oli sitä mieltä, että hän ei saa koskaan kotia Suomessa, sillä hän tietää, että perheen saaminen tänne on vaikeaa.

”Mielestäni koti on paikka, missä on perhe ja rauha. Siis tämän mukaan se ei ole mahdollista ett tehdään niin ku täältä tai mistään muualta täältä Suomesta koti meille tai minulle... Meille se ei ole mahdollista. Koska me ollaan eri kulttuureista ja eri taustoista ja siis meille on perhe tosi tärkeä, ett missä on perhe, siinä on koti. Sen takia se ei ole mahdollista.” (1)

”Koska meidän maassa me asumme perheemme kanssa ett ei ole samalla tavalla ku täällä, ett kaikki asuvat erikseen tai yksin.” (2)

”Oikea koti on silloin, kun saa asua perheen kanssa... Ja että jokainen asuu omillaan, ei ole vieraita ihmisiä.”(3)

Kodin käsitteeseen liittyy laaja kirjo erilaisia merkityksiä ja tasoja: emotionaalisia, sosiaalisia, fyysisiä ja symbolisia merkityksiä (Moore 2000, 208, 212). Tuttuus ja turvallisuus kuuluvat kotiin. Kotiin kuuluu se, että siellä on rento ja mukava olla, ja kotiin liittyy tunne, että kuuluu sinne. (Vilkko 2010, 51.) Myös vapaus toimia, kuten haluaa, kuuluu kodin tuntuun. Koti on tunteilla ladattu paikka, ja kodin tunnussa ja kodin kokemuksellisuuden muotoutumisessa on erilaisia tekijöitä, kuten esineympäristö, fyysisten puitteiden hyväksyminen ja toiminnallinen vapaus. (Vilkko 2000, 214, 227). Koti näyttäytyy nuorten haastatteluissa paikkana, jossa on rauha, jossa voi olla oma itsensä ja jossa voi itse vapaasti päättää asioistaan.

”Koti on semmonen paikka, missä kaikki asukkaat tai ne ihmiset, jotka ovat siellä, ovat rauhassa ja ovat vapaita.” (4)

”Mielestäni siis kotona jokainen on oman tahtonsa mukaan.” (5)

”Joo siis tätä ennen mä oon asunu kotona, se oli parempi paikka. Sillä ku kotona jokainen päättää asioista itse.” (6)

”Koti on sellainen, jossa on tasapaino ja kaikilla on ja sit jossain paikka, jossa kaikil on samat oikeudet ja kaikille on säännöt.” (7)

Kun puhutaan pakolaistaustaisten maahanmuuttajien kodeista, on olennaista huomioida, että usein he eivät ole itse voineet valita kotejaan tai asuinpaikkaansa, vaan niihin vaikuttavat muun muassa

lainsäädäntö ja kuntapaikan saaminen (Huttunen 2002, 17). Ilman huoltajaa tulleet asuvat usein tuetun asumisen yksiköissä, kunnes he tulevat täysi-ikäisiksi. Nuoret käyttävät asumisyksiköstä puhuessaan sanoja ´camp´ ja ´vastaanottokeskus´. Haastateltavien kommentteista ilmenee, että nuorten käsityksen mukaan asumisyksikkö ei voi olla oikea koti. Kotiin kuuluu nuorten mielestä myös se, että on oma huone eikä kotona ole vieraita ihmisiä.

”Kotona yleensä on itse tai perheen kanssa, mutta vastaanottokeskuksessa on erilaisia ihmisiä ja niillä on yhteinen vaikka keittiö. Mutta kotona voi olla ihan oma keittiö. Se ero voi olla siitä tai en tiedä.”(8)

”Ei ole mahdollista, että tästä tehdään koti.” (9)

”Kotona huoneessa olisi yks henkilö eikä eikä se oo jaettu toisen kanssa.” (10)

Asumisen määräaikaaisuus saattaa vahvistaa vaikeutta sitoutua asuntoon (Paasu 2005, 39). Asumisen väliaikaaisuus tuli esiin nuorten näkemyksissä. Monella heistä oli katse tulevassa, ja he odottivat jo pääsyä omaan asuntoon, tulevaisuuden kotiin.

”Mulla tulee hyvä mieli, kun lähdän täältä pois. Mä saan oman paikan.” (11)

6.1.2 Koti nuorten näkemysten mukaan

Käytäntötutkimuksen ensimmäinen tutkimuskysymys on, mitä koti nuorten näkemysten mukaan tarkoittaa. Aineistosta tekemämme analyysin mukaan koti on paikka, jossa on perhe, läheisiä ihmisiä, vapaus päättää omista asioistaan ja jossa on rauha.

Kodin merkitys saattaa kuitenkin muuttua eri elämäntilanteissa: muistojen koti lähtömaassa ja tulevaisuuden hyvä koti Suomessa saattavat erota toisistaan (Huttunen 2002, 345). Aineiston analyysissä nousikin esiin limittäin erilaisia koteja: lapsuudenkoti, jossa on perhe, nykyinen asumisyksikkö, joka ei ole aivan oikea koti sekä tulevaisuuden koti. Tulevaisuuden ensimmäinen oma koti voi nuorten käsitysten mukaan tarjota rauhaa ja vapautta päättää omista asioistaan, vaikka se tärkein, eli perhe, puuttuu.

6.2 Nuorten käsityksiä yksikön kodinomaisuudesta

Käytäntötutkimuksen ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulosten mukaan nuoret eivät koe tuetun asumisen yksikköä kotina. Kodinomaisuuden tunnun lisääminen asumisyksikössä saattaa

kuitenkin olla tärkeä tekijä kasvavien nuorten hyvinvoinnissa ja heidän kiinnittymisessään uuteen ympäristöön. Tässä luvussa analysoimme tekijöitä, jotka liittyvät nuorten näkemyksiin siitä, mitkä tekijät edistävät ja mitkä vähentävät asumisyksikön kodinomaisuutta. Tekijät olemme luokitelleet neljään pääteemaan. Lopuksi jäsenämme analyysin toisen tutkimuskysymyksen tulokset tiiviisti luvussa 6.2.5.

6.2.1 Mahdollisuus vaikuttaa omaan asuinympäristöön

Analyysin yhtenä teemana ovat nuorten käsitykset siitä, millainen mahdollisuus heillä on vaikuttaa oman huoneen sisustukseen ja huoneen tekemiseen omanlaiseksi. Kaikissa haastatteluissa nousi esiin nuorten halu osallistua omien huoneidensa sisustukseen. Kahden hengen huoneissa on kaksi sänkyä, pöytä, kaksi lipastoa, yksi vaatekaappi ja jääkaappi. Nuorten käsitysten mukaan heidän mielipidettään ei ole huomioitu tarpeeksi, kun asumisyksikön huoneita on sisustettu.

”Ainut asia, mitä meiltä on kysytty, se on verhojen värit, joka se ei mielestäni ole niin tärkeä. Sänkyä ja muita asioita ei ole kysytty.” (12)

Tilan muuttaminen käyttäjälle suotuisammaksi ei tarkoita välttämättä kallista remonttia vaan esimerkiksi ystävällisemmän ilmeen luomista eri tavoin (Lovio & Muurinen 2013, 20–23, 32). Nuoret korostivat esimerkiksi mattojen puutetta, ja myös valaistus otettiin esiin. Nuorten huoneissa, tai muuallakaan asumisyksikön tiloissa, ei ole mattoja, mutta osa nuorista on hankkinut itse maton tai on levittänyt pyyhkeen lattialle matoksi. Mattojen puuttuminen nousi esiin kaikkien nuorten haastattelukommenteissa. Nuorten huoneiden seinät ovat valkoiset, ja katossa on loisteputkivalaisimia. Valaistus olikin yksi asia, joka nousi haastatteluissa esiin.

”Lattialla ei oo mitään - Ei oo mitään mattoja, mä olen pyytännyt sitä aluksi mutta ei saanu sitä.” (13)

”Matto, joka antaa semmosen vaikutelman, ett sä olet kotona.” (14)

”Oikeesti, meil ei oo mattoja, me tarvitaan niitä tosi paljon” (15)

”Varsinkin nämä lamputkin, ne ovat liian niin ku valoisia. Varsinkin öisin, jos mä kaipaen vähän vähemmän valoa. Tai siis aamuisin, ne kaikki niin ku lähtee päälle yhdessä. Siis mä laitan ne päälle, niin kaikki lähtevät yhdessä päälle.” (16)

Osa haastateltavista muisteli edellistä asuinpaikkaansa ja kuinka siellä sai osallistua oman huoneensa sisustukseen: sai tehdä huoneen omannäköiseksi, niin että siitä tuli oma, yksityisyyttä antava soppi. Nuoret toivat esiin myös turhautumisensa siihen, että vaikka he toivoisivat tai sanoisivat mitä tahansa huoneiden sisustuksesta, heidän ääntään ei kuunnella.

”Edellisissä perhekodeissa huoneissa oli yks ja sitten jokainen saa valita, mitä hän haluaa hankkia siihen huoneeseen - mut tässä ei ollu sellasta mahdollisuutta.” (17)

”Joo se olis hyvä kun mennään kauppaan saat valita semmosen maton mistä sä tykkäät tai patjan mistä sä tykkäät tai peitto, mistä sä tykkäät.” (18)

”Joo nuoret saivat valita matot, peilit, eli se on semmonen omanlainen huone, oli omanlainen huone.” (19)

”Mielestäni on turha, ett mä annan tänne ideoita, koska ne eivät toteutu. Vaikka mä saan valita tämä väri tai jotain muuta. Ei tuoda sitä mitä me toivomme kuitenkin.” (20)

Nuoret painottivat sitä, että heillä on vahva halu osallistua asumisyksikön tilojen suunnitteluun. Lovio ja Muurinen korostavat juuri käyttäjälähtöistä yhteissuunnittelua sosiaalipalvelujen fyysisten tilojen suunnittelussa. Suunnittelu yhteistyössä käyttäjien kanssa voidaan aloittaa tilojen käyttäjiä haastatteleamalla, mutta se ei yksinään riitä. Fyysisten tilojen yhteissuunnittelu pitäisi aloittaa miettimällä, mitä yksikön arjessa tapahtuu. (Lovio & Muurinen 2013, 20–23, 32.) Toisin sanoen toiminnan tulisi määrittää tilan suunnittelua. Nukkumisen ja läksyjen tekemisen lisäksi huoneessa myös muun muassa säilytetään vaatteita ja muita tavaroita. Nuoret kokivat puutteiksi esimerkiksi liian vähäiset kaappitilat vaatteille ja sen, ettei kaappeihin voi ripustaa vaatteita henkariin. Haastateltavat toivat esiin myös sängyt, jotka moni koki huonoina nukkua. Myös kunnollinen työpöytä opiskeluihin liittyviä kotitehtäviä varten olisi yhden haastateltavan mukaan tarpeellinen.

”Ja myös tää kaappi. Se on niin ahdas tai meidän kaikki vaatteet eivät mahdu siihen. Ottaisin tämmösen seisomakaapin. Olisi helpompi ett olisi sellanen mihin ripustaa vaatteita.” (21)

”Siis sänky ei oo mukava eikä patja - eikä voi itse hankkia asioita mitä haluaa itse käyttää tässä.” (22)

Huonekalujen valinnan ohessa nuoret toivat esiin myös sen, että he haluaisivat valita itse myös pienemmät sisustustavarat, kuten peitot, patjat ja lakanat. Nuoret toivat esiin omat makumieltymyksensä paikoin hyvin tarkasti.

”Ainakin siis mä en tykkää noista vihreistä lakanoista. Ainakin itse olisin vaihtanu heti niitä.” (23)

Nuoret eivät kerro erityisesti toivovansa sisustusta, joka olisi kuin kotimaassa. Tärkeintä olisi saada oma huone ja osallistua siihen, millainen oma huone on. Toisaalta osa nuorista oli sitä mieltä, että yksikössä on jo kaikki tarpeellinen: yhden nuoren mukaan kyse on myös sopeutumisesta uuteen ympäristöön.

”Mut ehkä olen tottunut silloin, kun mä olin kotimaassa siellä sisustukseen ja tässä olen tottunut tähän sisustukseen.” (24)

”Missä tahansa ihminen elää, se oppii sen mukaan elää.” (25)

Moni haastateltavista oli muuttamassa piakkoin pois asumisyksiköstä, ja he kertoivat siitä, millaiseksi he haluavat tehdä oman asuntonsa. Yksi nuorista on sitä mieltä, että asumisyksikössä on kaikki, mitä tarvitaan, mutta omaan kotiinsa hän toivoo muutakin.

”Tässä ei ole mitään ongelmia. Tässä kaikki on kunnossa. Meillä on kaikki mitä me tarvitaan... Jos mä haluaisin ottaa asunto sitten tottakai mä haluaisin mattoja olisi, siellä pöytiä olisi sitten työpöytä opiskelupöytä ja erilaisia astioita, semmosia.” (26)

Toinen nuori kertoo kaipaavansa seiniin väriä ja kuvia, mattoja, hyvän sängyn, ison näytön, Playstationin ja kaiuttimet. Haaveensa nuori aikoo toteuttaa viimeistään omassa asunnossa.

”Kuvia seinälle ja jos se olisi oma asunto, mä voisin jopa maalata uusiks seinät ja mä valitsisin sellasen värin, josta minä tykkään... Mitä tahansa värejä, mitkä minua huvittaa... On paljon värejä, vois olla punainen, vois olla keltainen, se vähän riippuu sisustuksesta, mitä sulla on huoneessa... Kunnollinen sänky, mattoja... Iso iso näyttö ja playstation. Ja sitten isot kaiuttimet vaikka naapurit ei varmaan tykkäis.” (27)

6.2.2 Mahdollisuus omaan rauhaan ja rauhan tarve

Granfeltin (1998, 104) mukaan kodin muodostumisen ensimmäisen taso on kokemus omasta tilasta. Nuoret toivat esiin, että yksikön kodinomaisuutta voisi edistää se, että nuorilla olisi oma tila tai paikka, jossa olla oma itsensä. Nuorten puheista kävi ilmi, että kaikilla nuorilla ei ollut tuetun asumisen yksikössä paikkaa, jossa olisi oma rauha ja jossa voisi olla oma itsensä. Nuorten mukaan omalle tilalle olisi kuitenkin tarvetta.

”Siis jos sä käyttäytymisessä ja kaikissa asioissa, sun pitää ottaa huomioon ensinnäkin se huonekaveri ja sit ohjaaja ja vielä kaikki muut, jotka ovat tässä yksikössä eli sä et voi olla ihan oma itsesi täällä, koska kaikki muut ovat tässä myös.” (28)

Yksi nuorista kertoi, ettei hänen ole mahdollista olla oma itsensä, sillä yksikössä asuu niin monta muutakin nuorta. Kaikki nuoret, jotka jakoivat huoneen toisen kanssa kokivat, ettei tuetun asumisen yksikössä voi olla oma itsensä. Nuoret kertoivat lähtevänsä mieluummin esimerkiksi ulos, jossa he voivat olla paremmin rauhassa hetken. Myös nuorten väliset erimielisyydet vaikuttivat siihen, kokeeko nuori voivansa olla oma itsensä. Kysyimme nuorilta, kokevatko he pystyvänsä olemaan yksikössä rennosti sellaisia kuin he oikeasti ovat.

”Mielestäni se ei ole mahdollista, koska meitä on 12 henkilöä ja niin paljon meillä on erimielisyyksiä asioista ja ollaan eri mieltä asioista.” (29)

”Täällä ei ole paikkaa, mieluummin mä lähen ulkoilee, kävelylle.” (30)

Oman huoneen koettiin antavan omaa rauhaa. Kahden hengen huoneissa asuvat nuoret kertoivat joutuvansa aina ottamaan huonekaverinsa huomioon. Rentoutuminen oli mahdollista vain silloin, kun huonekaveri ei ollut paikalla. Kaikki nuoret, jotka olivat kahden hengen huoneissa, toivoivat omaa huonetta. Oma huone mahdollistaisi sen, että voi tehdä mitä haluaa, milloin haluaa. Nuoret toivoivat saavansa esimerkiksi tehdä läksyjä rauhassa tai nukkua silloin kun itse haluavat. Nuoret kertoivat esimerkiksi, että läksyjen tekemiseen ei ole tarpeeksi omaa rauhaa asumisyksikössä, ja keskittyminen läksyjen tekoon koettiin vaikeaksi. Törrösen (2003, 128) tutkimuksessa on havaittu, että oma reviiri voi auttaa lapsia sopeutumaan paremmin laitosasumiseen. Omaan huoneeseen voisi olla helpompi rakentaa oma reviirinsä, mikä voisi edistää yksikön kodinomaisuutta.

”Mul on oma huone, mä olen yksin.” (31)

”Ja et huoneessa olisi yks henkilö...” (32)

”Joo sitä mä en oikeesti tykkää et mä jakaa sama huone jonkun kanssa.” (33)

”No hyviä puolia on se, et siellä on kaveri siellä huoneessa, mut huono puoli on se, kuten hänki sano, et välillä ihminen haluaa olla oma itsensä siellä, et oma käyttäytyminen, se ei ole mahdollista.” (34)

Nuoret kertoivat viettävänsä mahdollisimman paljon aikaa yksikön ulkopuolella. Yksi nuorista kertoi menevänsä ulos kävelemään silloin, kun halusi olla yksin. Toinen sanoi, että hän käy yksikössä oikeastaan vain nukkumassa ja syömässä. Nuoret kertoivat saavansa olla paremmin rauhassa asumisyksikön ulkopuolella. Granfeltin (1998, 105–106) mukaan kodin kolmas taso muodostuu sisäisen kodin kautta. Tässä tapauksessa nuoret etsivät omaa sisäistä kotiaan asumisyksikön ulkopuolelta. Tämä lisää nuorten rauhaa ja autonomian tunnetta. Yksi haastateltavista kertoi, että hän kokee yksikön yleisissä tiloissa olevien valvontakameroiden läsnäolon epämukavana. Hän pyrki oleskelemaan paikoissa, joita kamerat eivät kuvaa. Tämä kertoo yksityisyyden kaipuusta ja sen puutteesta asumisyksikössä.

”No jos mun huonekaveri ei oo huonees, ni sillo mä saan olla yksin tai sit jossai muual ku tääl.” (35)

”Tää on se paikka, mis mä syön ja meen nukkumaan.” (36)

”Joskus kun mä syön, tuntuu pahalta että joku katsoo sinua. Tässä on kameroita, ei oo kivaa, jos joku sinua valvoo.” (37)

6.2.3 Yksikön toimintakäytännöt

Riitta Granfeltin mukaan kodin toinen taso on suhde, joka muodostuu ihmisen ja ihmiselle rakkaan toiminnan välille. Jos mahdollisuudet toteuttaa itselleen merkityksellistä toimintaa katoavat, ihmisen on vaikea kokea, että hänellä on oma paikkansa maailmassa. (Granfelt 1998, 104–105). Kotiin ja kotona olemisen kokemukseen liittyy läheisesti mahdollisuus hallita omaa ruumista ja omaa ympäristöä sekä tehdä mielekkääksi koettuja asioita. (Huttunen 2002, 328–329).

Haastatteluissamme nuoret puhuivat paljon yksikön säännöistä, ohjaajien toiminnasta sekä raportointikäytännöistä. Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) säädetään asiakkaan oikeudesta osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteutukseen. Haastattelussa kysyimme nuorilta heidän vaikuttamisen mahdollisuuksistaan asumisyksikössä ja elämästään asumisyksikössä. Nuorten mielestä liian tiukat säännöt vähentävät yksikön kodinomaisuutta.

"Ett jokaises huonees asuu yks henkilö esimerkiks ja sitten niitä tiukat säännöt. Ett ne ei pitäs olla niin tiukkoja, koska ne riippuu ihmisistä." (38)

"Siis tääl on outoja sääntöjä, joka vaikeuttaa siis meidän asumista täällä." (39)

"Siis jos sä niin ku käyttäytymisessä ja kaikissa asioissa sun pitää ottaa huomioon ensinnäkin se huonekaveri ja sit ohjaaja ja vielä kaikki muut, jotka ovat tässä yksikössä eli sä et voi olla ihan oma itsesi täällä, koska kaikki muut ovat tässä myös." (40)

Hoito- ja kasvatustyön arjessa asiakkaita joudutaan ohjaamaan monin tavoin. Jotkin toimintatavoista voivat olla juurtuneita yksikön toimintatapoihin ja kulttuuriin. (Valvira 2013, 9). Haastateltavista nuorista moni toi esille, että mahdollisuudet toteuttaa arkea oman mielen tai kiinnostuksen mukaan ovat pienet. Nuorten puheista syntyi vaikutelma, että asumisyksikön säännöt eivät kohtaa nuorten näkemyksiä arjen kulusta, eikä säännöissä huomioida erilaisia persoonia. Säännöt nähtiin tiukkoina ja joustamattomina. Osa nuorista toi ilmi halunsa valvoa hieman pitempään, toisille taas hiljaisuus tiettyyn kellonaikaan oli tärkeää. Tästä saattaa aiheutua erimielisyyksiä, kun asutaan samassa huoneessa toisen nuoren kanssa tai jaetaan yleisiä tiloja useamman nuoren kanssa. Lisäksi esimerkiksi asumisyksikön säännöt rajoittivat kavereiden vierailujen ajankohtaa.

Säännöt nähtiin enemmän elämää hankaloittavana kuin helpottavana asiana. Nuoret toivat puheessaan esille, etteivät pääse toteuttamaan itseään yleisissä tiloissa eivätkä myöskään välttämättä omissa huoneissaan, koska itselle mielekäs toiminta keskeytyy usein muiden henkilöiden takia tai melekkeitä asioita ei pysty tekemään toisen henkilön jatkuvan läsnäolon takia.

"Joo. Mä oon kyllästynyt. Mä en enää - siis ne on tiukat ne säännöt, tosi tiukat mut mä oon kyllästynyt mä en viitti kysyä mitään näihin asiaan liittyen." (41)

”Sillon kun kello kymmenen et voi enää tehdä mitään. Liesi on pois päältä. Sä et voi enää valmistaa ruokaa. Ajattele sä olet omassa kodissasi et pysty tekemään ruokaa.” (42)

”Siis ainut hyvä puoli minusta on se, et ku mä poistun huoneesta nii mä nään kavereita niin ku hän (viittaa toiseen nuoreen). Ett me pariks minuutiks jutellaan toistemme kanssa ett se vähän niin ku piristää. Mut muuten täs ei oo niin ku hyviä puolia. Siis minusta niin kun tää paikka näyttää enemmän niin ku sellanen sotilaallinen laitokselta.” (43)

Kotia voidaan ajatella muokattuna konkreettisena tilana, kanssakäymisen tapahtumapaikkana sekä ”mielen kodin” tyysijana. Kodin tunnussa ovat läsnä esineympäristö, fyysisten puitteiden hyväksyminen ja toiminnallinen vapaus. (Vilkko 2000, 214.) Haastatteluissa nuoret nostivat esiin erityisesti hiljaisuuden ajankohdan ja oman toiminnan rajoittumisen. Osa nuorista kertoi, että haluaisi katsella muun muassa illalla tulevia jalkapallo-otteluita. Osa haastateltavista olisi halunnut tehdä ruokaa vielä hiljaisuuden ajankohdan jälkeen. Yksi nuorista kertoi heräävänsä joskus yöllä nälkäisenä mutta joutuvansa menemään takaisin nukkumaan. Nuori kertoi, ettei viitsi kysyä ohjaajalta asiasta, koska asia kirjattaisiin muuten raporttiin ja saattaisi aiheuttaa ongelmia. Säännöistä puhuminen ja poikkeusten ehdottaminen koettiin turhaksi, koska niillä ei ollut nuorten mukaan lopputuloksen kannalta merkitystä. Nuorten puheesta nousi lannistuneisuus ja epäusko omaan vaikuttamisen mahdollisuuksiin. Osa nuorista kertoi pyytäneensä joitain asioita useamman kerran, mutta *”vastaus on aina sama”*. Kun kysyimme kodinomaisuudesta, osa nuorista vertasi asumisyksikköä muun muassa vankilaan ja sotilaalliseen laitokseen.

”Joo olen samaa mieltä hänen kanssa tästäkin et tota en tiedä siis nää työntekijät. Mielestäni he koko ajan odottavat, että me tekisimme jotain ja he tekisivät raporteja tai he ovat jotenkin turhan arkoja ja semmonen jotenkin valvovat niin ku asioita.” (44)

”Monesti herännyt keskellä yötä mutta joutuu menemään takaisin nukkumaan ei viitti kysyä ohjaajalta koska tulee muuten ongelmia tehdään raportti ja mä yritän välttää ongelmia” (45)

Kodin nähdään rajautuvan julkisesta yksityisyyden alueeksi. Laitoksissa ja vastaavissa paikoissa asuvien kodit ovat julkista yksityistä. (Granfelt 1998, 107.) Laissa sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista säädetään, että sosiaalihuollon henkilöstö on velvollinen kirjaamaan sosiaalihuollon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen, seurannan ja valvonnan kannalta tarpeelliset ja riittävät tiedot. (Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015.) Osa

haastattelemistamme nuorista koki työntekijöiden raportointikäytännöt ja kirjaamisen valvomisena, joka rajoittaa nuorten kommunikointia ja vapautuneisuutta asumisyksikössä ja vähentää yksikön kodinomaisuutta. Yksi nuorista sanoi, ettei hän välttämättä uskalla vitsailla ohjaajien kanssa, koska vitsailu saatetaan ymmärtää väärin ja kirjata raporttiin. Hän pelkäsi ohjaajien kirjaavan raporttiin, jos hän rikkoisi sääntöjä tai muuten tekisi jotain väärää. Nuoret nostivat myös esille ohjaajien ja nuorten keskinäisen kommunikoinnin ja sen, miten eri ohjaajien kanssa tulee eri tavalla toimeen.

Nuoret näkivät ohjaajien toiminnan sekä edistävän että vähentävän kodinomaisuutta: toisaalta ohjaajien nähtiin puuttuvan asioihin ajoittain liikaa, toisaalta osa haastateltavista koki ohjaajien auttavan ja olevan nuorten tukena arjessa. Raportointikäytännöt koettiin kuitenkin enemmän negatiivisena ja jatkuva valvonnan alla oleminen huonona asiana.

6.2.4 Yksikön yhteisöllisyys

Haastatteluissa kysyimme myös, edistääkö vai vähentääkö yhteinen tekeminen ja yhteisöllisyys yksikön kodinomaisuutta. Huttusen (2002, 328–329) mukaan kiinnittyminen ihmissuhteisiin tai perheeseen voi olla oleellinen tekijä kodinomaisuuden luomisessa. Tämän takia yhteisöllisyyteen panostaminen voisi olla tärkeää tuetun asumisen yksikössä. Ystävyysuhteiden merkitys korostuu Kokkosen (2010, 90) mukaan silloin, kun perhe on esimerkiksi toisessa maassa.

Aineistostamme kävi ilmi, ettei tuetun asumisen yksikössä ollut järjestetty nuorille kovin paljon yhteistä tekemistä. Osa nuorista toivoi, että tuetun asumisen yksikössä järjestettäisiin joitakin yhteisöllisyyttä parantavia tapahtumia, kuten yhteisiä ruuanlaittotapahtumia.

Törrösen (2003, 127) tutkimuksen mukaan yhteiset kokemukset muiden asukkaiden kanssa voivat auttaa lapsia sopeutumaan helpommin laitosasumiseen. Yhteisiä kokemuksia nuorille voisi syntyä erilaisten yhteisten ajanvietteiden myötä. Osa nuorista koki, että hyvä puoli tuetun asumisen yksikössä olivat kaverit eli muut yksikön asukkaat. Nuoret saattavat urheilla yhdessä tai pelata biljardia. Osa kuitenkin koki olevansa melko yksinäisiä ja kertoi, että asukkaat viihtyvät melko paljon omissa oloissaan eikä yhteisöllisyyttä ole oikeastaan muodostunut. Granfeltin (1998, 105) mukaan yksinäisyyden tunteet voivat viitata siihen, että henkilön on vaikea muodostaa omaa paikkaansa esimerkiksi kodissa. Jos nuoret kokevat olevansa yksinäisiä tuetun asumisen

yksikössä, voi tämä vaikuttaa kodinomaisuuden kokemukseen negatiivisesti. Yksinäisyys ja ulkopuolisuuden kokemus saattavat vaikuttaa myös siihen, kuinka paljon nuoret haluavat osallistua yhteisölliseen toimintaan.

”Siis ainut hyvä puoli minusta on se, et ku mä poistun huoneesta nii mä nään kavereita.” (46)

”Me pelataan biljardia. Sitten kesällä me mennään puistoon.” (47)

Mukava toiminta voi edistää kodinomaisuuden syntymistä (Vilkkö 2010, 51). Jotkut nuorista tekivät yhdessä ruokaa, mutta toiset tekivät yksin oman ruokansa. Osa ei kuitenkaan edes kaivannut osallistumista yhteisiin ajanviettoihin, vaan he olivat mieluummin omissa oloissaan. Aineistosta ilmeni, että myös nuorten väliset erimielisyydet saattoivat vaikuttaa siihen, halusivatko he osallistua yhteistoimintaan. Osa nuorista pohti sitä, että yhteinen ajanviette voisi olla mukavaa siinä tapauksessa, että kaikki tulevat toimeen keskenään: ihmisten keskinäiset välit ja toimeen tuleminen vaikuttavat asiaan. Haastatteluissa nousi esille myös se, että muiden kanssa voidaan vitsailla ja nauraa yhdessä mutta kommunikointi on varautunutta tai nuorella ei ole uskallusta puhua muiden kanssa asioistaan. Yhteisöllinen toiminta voisi edistää yksikön kodinomaisuutta. Tuetun asumisen yksikön hyväksi puoliksi kerrottiin, että siellä oli esimerkiksi sauna, jossa käytiin yhdessä saunavuorolla, ja pelejä, joita voi pelata.

”Sillon kun minulla ei oo mitään mä menen ulos.” (48)

”Siis täälläkin on jotkut valmistavat niin ku ystävänsä kanssa tai kaverinsa kanssa, esim. hän valmistaa ystävänsä kanssa kahdestaan. Jotkut taas ei. Esim. edellisessä paikassa ku olin, meitä oli neljä, jotka valmistivat yhdessä ruokaa ja teimme sen, mutta täällä olen yksin.” (49)

6.2.5 Nuorten näkemyksiä kodinomaisuutta edistävästä ja vähentävistä tekijöistä

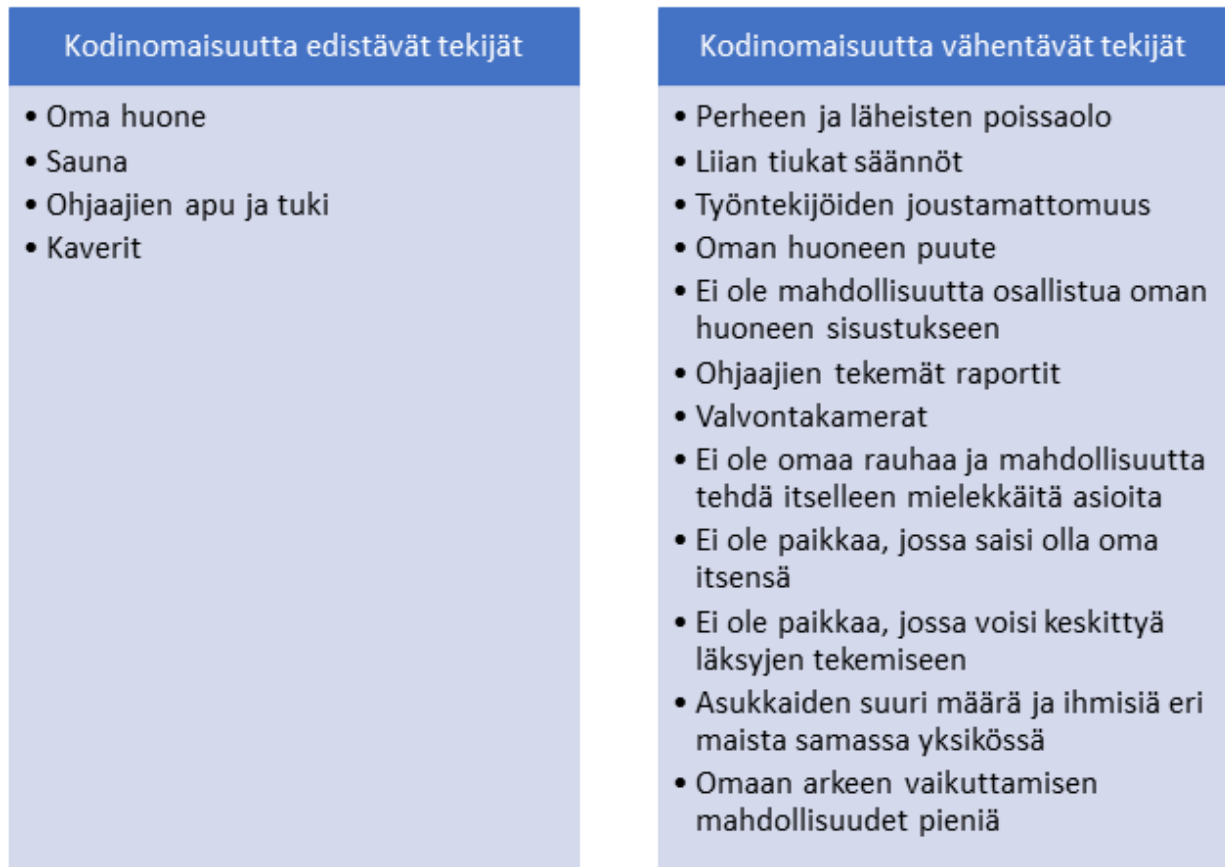
Käytäntötutkimuksen toinen tutkimuskysymys on, mitkä tekijät edistävät ja mitkä vähentävät nuorten mielestä tuetun asumisen yksikön kodinomaisuutta. Yllä olevissa 6.2-luvun teemoissa vastataan tähän. Kodinomaisuuteen liittyvät teemat ovat: mahdollisuus osallistua oman huoneen sisustukseen ja huoneen tekeminen omanlaiseksi, oma rauha ja sen tarve, yksikön toimintakäytännöt sekä yksikön yhteisöllisyys. Teemojen alle sisältyy useita eri tekijöitä, jotka nuorten mielestä edistävät tai vähentävät asumisyksikön kodinomaisuutta. Kuvioon 1 olemme

koonneet vastauksen käytäntötutkimuksen toiseen tutkimuskysymykseen tekijöistä, jotka nuorten mielestä edistävät ja jotka vähentävät tuetun asumisen yksikön kodinomaisuutta.

Nuorten näkemysten mukaan kodinomaisuus syntyy useista tekijöistä. Oma huone ja yleensäkin mahdollisuus omaan rauhaan nousee haastateltavien vastauksissa vahvasti esiin kodinomaisuuden edistäjänä. Osallisuuden lisääminen niin, että nuoret saisivat vaikuttaa enemmän oman huoneensa sisustukseen saattaisi myös lisätä yksikön kodinomaisuutta. Nuoret toivat esiin liian tiukat säännöt, ja osa nuorista mainitsi ohjaajien tekemät raportit sekä valvontakamerat yksikön kodinomaisuutta vähentävinä tekijöinä. Yhteinen tekeminen voisi nuorten mielestä tuoda yhteisöllisyyttä ja parantaa yksikön viihtyvyyttä ja kodinomaisuutta.

Tekijöitä, jotka edistävät asumisyksikön kodinomaisuutta, ovat nuorten mielestä yksikössä syntyneet ystävyysuhteet ja se, että ohjaajilta saa apua ja tukea. Nuoret, joilla oli oma huone, olivat sitä mieltä, että asumisyksikön kodinomaisuutta edisti mahdollisuus vetäytyä omaan rauhaan omassa huoneessa. Asumisyksikön sauna oli nuorten mielestä myös kodinomaisuutta edistävä tekijä.

Anni Vilkkö käyttää käsitettä riittävästi koti (Vilkkö 2000) laitosasumisen kodinomaisuutta ja kodin tuntua käsittelevässä artikkelissaan. Kenties huomioimalla nuorten näkemykset tekijöistä, jotka edistävät ja vähentävät kodinomaisuutta, yksikön kodinomaisuuden tuntu lisääntyisi ja nuoret kokisivat yksikön riittävästi kodiksi.

Kuvio 1: Nuorten näkemykset yksikön kodinomaisuutta edistävästä ja vähentävästä tekijöistä.

7 Pohdinta

Ilman huoltajaa tulevat lapset ja nuoret ovat erittäin haavoittuva ryhmä. Pelkästään muutto maasta toiseen voi olla raskas kokemus, mutta ilman huoltajaa tulleilla alaikäisillä on muuton ja pitkän turvapaikkaprosessin lisäksi monta muuta tekijää, jotka saattavat vaikuttaa heidän hyvinvointiinsa. Monella on mahdollisesti traumatausta, tulomatka Suomeen on saattanut olla rankka ja perheestä erossa oleminen, yksinäisyys sekä mahdollinen epävarmuus perheen ja läheisten hyvinvoinnista ja oman oleskeluluvan jatkumisesta saattavat tuoda huolta.

Suuri osa ilman huoltajaa Suomeen tulevista nuorista asuu turvapaikkaprosessin ajan ryhmäkodissa. Sen jälkeen, kun he saavat oleskeluluvan, he muuttavat tavallisesti tuetun asumisen yksikköön. Asumisyksiköiden piti alun perin olla yksintulleiden lasten ja nuorten elämässä vain lyhytaikainen vaihe, kunnes he voisivat saada perheensä Suomeen. Perheenyhdistäminen on kuitenkin vaikeutunut, ja moni ilman huoltajaa Suomeen tuleva viettää useamman vuoden erilaisissa asumisyksiköissä. Tuetun asumisen yksiköissä ilman huoltajaa tulleet nuoret saavat ohjaajilta muun muassa tukea ja ohjausta arjen asioihin. Tässä mielessä elämistä asumisyksikössä voidaan pitää itsenäiseen asumiseen valmentavana vaiheena.

Yksi mahdollinen tekijä alkuvaiheen kotoutumisen edistämisessä on se, että nuoret voisivat asua mahdollisimman kodinomaisessa ympäristössä jo kotoutumisprosessin alkuvaiheessa. Vaikka tuetun asumisen yksiköstä ei välttämättä saisi yhtä kodinomaista kuin yksityiskodista, saattaa asuinympäristön kodinomaisuuden tunnun lisääminen olla tärkeä tekijä kasvavien nuorten hyvinvoinnissa ja heidän kiinnittymisessään uuteen ympäristöön. Tässä käytäntötutkimuksessa lähestyimme kodin ja kodinomaisuuden käsitteitä kahden tutkimuskysymyksen avulla: millainen on nuorten näkemys kodista sekä mitkä tekijät asumisyksikössä edistävät ja mitkä vähentävät kodinomaisuutta.

Nuoret näkevät kodin paikkana, jossa on perhe, läheisiä ihmisiä, vapaus päättää omista asioistaan ja rauha. Nuorten näkemysten mukaan koti voi olla kuitenkin erilainen eri elämäntilanteissa. Haastatteluissa nousi esiin kolme erilaista kotia: lapsuudenkoti, jossa on perhe, nykyinen asumisyksikkö, joka ei ole aivan oikea koti, sekä tulevaisuuden koti. Kodin tärkeimpänä tekijänä nuoret pitivät perhettä. Tässä käytäntötutkimuksessa olevan asumisyksikön nuoret olivat tulleet

Suomeen kaksi vuotta sitten, jolloin he olivat 14–15-vuotiaita. Nuoret ovat olleet jo kaksi vuotta erossa perheestään.

Yksikön kodinomaisuutta lähestyimme neljän teeman avulla. Teemat olivat nuorten kokemukset mahdollisuudesta osallistua oman huoneen sisustukseen ja huoneen tekemiseen omanlaisiksi, nuorten näkemykset omasta rauhasta ja sen tarpeesta, nuorten näkemykset yksikön toimintakäytännöistä sekä yksikön yhteisöllisyydestä.

Kaikissa haastatteluissa nousi esiin nuorten halu osallistua omien huoneidensa sisustukseen ja halu tehdä itse kodinomaisuuden tuntua asumisyksikön huoneeseen. Nuoret toivat esiin sen, että he haluaisivat saada omat huoneensa omanlaisikseen. Etenkin mattojen puute oli nuorten mielestä merkittävä asia. Nuoret toivoivat voivansa osallistua huonekalujen valintaan sekä myös pienempien sisustustavaroiden ja tekstiilien hankintaan: esimerkiksi loisteputkivalaisimen sijaan jokin pehmeämpi valaistus oli nuorten toiveissa. Kertoessaan tulevaisuuden omasta asunnostaan osa nuorista toi esiin myös toivovansa työpöytää opiskelujä varten tai haluavansa maalata asunnon seinät värikkäiksi.

Kodinomaisuuden tuntuun saattaa liittyä muutakin kuin ainoastaan fyysisen tilan suunnittelu. Oma rauha ja sen tarve nousivat esiin kaikissa haastatteluissa. Osa nuorista jakoi huoneen toisen kanssa, ja kahden hengen huoneissa asuvat toivoivat omaa huonetta. Mahdollisuus olla oma itsensä yksikössä oli nuorten mukaan vaikeaa, sillä heillä ei ollut paikkaa, jossa olla yksin. Nuoret olivat kehittäneet erilaisia selviytymisstrategioita saadakseen olla omassa rauhassa: osa kävi pitkillä kävelyillä, osa kertoi viettävänsä mahdollisimman paljon aikaa yksikön ulkopuolella ja osa teki koulutehtävät mieluummin koululla, jossa oli parempi keskittyä.

Liian tiukat säännöt vähensivät nuorten käsitysten mukaan asumisyksikön kodinomaisuutta. Säännöt rajoittivat nuorten mielestä heidän arkeaan. Nuoret toivat esiin muun muassa iltahiljaisuuden, joka esti heitä katsomasta jalkapallon lopputurnauksia tai tekemästä iltapalaa. Nuoret toivoivat, että säännöistä voitaisiin tapauskohtaisesti neuvotella. Ohjaajien läsnäolo nähtiin sekä positiivisena että negatiivisena. Nuoret kertoivat ohjaajien puuttuvan asioihin ajoittain liikaa, mutta myös auttavan ja olevan nuorten tukena arjessa. Ohjaajien tekemät raportit huolettivat osaa nuorista, sillä he pelkäsivät raportoinnista koituvan vaikeuksia.

Yhteisöllisyys ja mukavat yhteiset kokemukset muiden asukkaiden kanssa saattavat auttaa nuoria sopeutumaan paremmin yhteisasumiseen. Osa nuorista mainitsi hyvänä puolena tuetun asumisen yksikössä kaverit, eli muut yksikön asukkaat, joiden kanssa esimerkiksi harrastettiin yhdessä urheilua. Osa nuorista viihtyi puolestaan paremmin omissa oloissaan, mutta he saattoivat kertoa kokevansa yksinäisyyttä.

Tutkimuksen tulosten mukaan nuoret eivät pitäneet asumisyksikköä kotina. Saattaa silti olla, että huomioimalla nuorten näkemykset kodinomaisuutta vähentävistä ja edistävistä tekijöistä kodinomaisuuden tuntu lisääntyisi ja nuoret voisivat kokea yksikön riittävästi kodiksi.

8 Suosituksia tuetun asumisen yksikölle

Nuorten haastattelut ilmensivät sitä, että heillä on vahva halu osallistua asumisyksikön tilojen suunnitteluun. Erityisen tärkeäksi nousi toive saada sisustaa omaa huonetta itse. Mahdollisuus osallistua huonekalujen, mattojen ja valaisimien valintaan ja esimerkiksi huoneiden seinien maalaaminen itse valitulla sävyllä ovat seikkoja, jotka saattaisivat nuorten mielestä lisätä kodinomaisuuden tuntua. Fyysisten tilojen suunnittelu yhdessä käyttäjien kanssa voi käynnistyä haastattelemalla asiakkaita, mutta yhteissuunnittelun tulos voisi olla parempi, jos nuoret ja henkilökunta miettivät yhdessä, millaisia toimintoja yksikössä on, siis mitä yksikön arjessa tapahtuu. Tämän jälkeen olisi mahdollista muuttaa tiloja tukemaan toimintaa nykyistä paremmin.

Oma huone olisi haastateltavien mukaan erittäin tärkeä tekijä, jotta yksikkö tuntuisi enemmän kodinomaiselta. Oman rauhan ja yksityisyyden tarve nousi vahvasti esiin nuorten näkemyksissä. Oma huone antaisi myös tarpeeksi rauhaa siihen, että voisi keskittyä esimerkiksi opiskeluun ja tehdä itselleen mielekkäitä asioita ja rentoutua.

Liian tiukoiksi koetut säännöt vähensivät nuorten näkemysten mukaan asumisyksikön kodinomaisuutta. Nuoret toivoivat, että heidän käsityksiään kuunneltaisiin vahvemmin ja että säännöistä voidaan tarvittaessa joustaa. Ohjaajien tekemien raporttien käytön selkiyttäminen nuorille saattaisi vähentää raportointiin liittyviä pelkoja. Raportointikäytännön avaaminen voisi myös auttaa nuoria olemaan rohkeammin yhteydessä ohjaajiin tilanteissa, joissa he kaipaavat aikuisen apua tai tukea.

Yhteinen toiminta saattaisi lisätä yhteisöllisyyden tunnetta. Esimerkiksi yhteiset retket, urheilutapahtumat tai yhteinen ruokailu voisivat olla tapoja lisätä yhteistä toimintaa, mikä saattaisi vahvistaa yhteishenkeä yksikössä ja vähentää ulkopuolisuuden tunnetta.

Kirjallisuus

Aho, Anna Liisa & Paavilainen, Eija (2017) Kriisitilanteessa olevien ihmisten haastattelu. Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvoori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 336–356.

Anis, Merja (2008) Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 47/2008. Helsinki: Väestöliitto.

Bronstein, Israel & Montgomery, Paul & Dobrowolski, Stephanie (2012) PTSD in Asylum-seeking male adolescents from Afghanistan. *Journal of Traumatic Stress*, 25 (5), 551–557.

de Ruijter de Wildt, Liedewij & Melin, Elisabeth & Ishola, Philip & Dolby, Peter & Murk Jan & van de Pol Peter (2015) Reception and Living in Families. Overview of family-based reception for unaccompanied minors in the EU Member States. Utrecht: Nidos. Verkkojulkaisu osoitteessa <http://www.scepnetwork.org/images/21/276.pdf> Luettu 12.11.2017.

Eronen, Tuija (2012) Lastenkoti osana elämäntarinaa. Narratiivinen tutkimus lastenkodissa asuneiden kertomuksista. Tampere: Tampere University Press.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha. (2008) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Granfelt, Riitta (1998) Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2003) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Huttunen, Laura (2002) Kotona, maanpaossa, matkalla. Kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämäkerroissa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kauko, Outi (2015) Yksinäisyys alaikäisten turvapaikanhakijoiden valottamana. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (1), 35–45. Verkkojulkaisu osoitteessa <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126233/kauko.pdf?sequence=1> Luettu 20.10.2017.

Kokkonen, Lotta (2010) Pakolaisten vuorovaikutussuhteet. Keski-Suomeen muuttaneiden pakolaisten kokemuksia vuorovaikutussuhteistaan ja kiinnittymisestä uuteen sosiaaliseen ympäristöön. *Jyväskylä Studies in Humanities*. 143. Verkkojulkaisu osoitteessa <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/25577>. Luettu 27.11.

Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa (2016) Perheettömiksi suojellut. Yksin tulleiden alaikäisten oikeus perheeseen. Teoksessa Outi Fingerroos, Anna-Maria Tapaninen & Marja Tiilikainen (toim.) Perheenyhdistäminen. Kuka saa perheen Suomeen, kuka ei ja miksi? Tampere: Vastapaino, 89–110.

Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010).

Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015).

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000).

Lovio, Ilkka & Muurinen, Heidi (2013) Sosiaalitoimisto 2.0 – Kuinka teemme sosiaalitoimistosta voimaannuttavan paikan. Socca Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. Soccan työpapereita. 2013:2. Verkkojulkaisu osoitteessa [https://issuu.com/socca/docs/sosiaalitoimisto_2.0_kuinka_teenme_](https://issuu.com/socca/docs/sosiaalitoimisto_2.0_kuinka_teenme) Luettu 9.10.2017

Manninen, Markku & Tuori, Tanja (2005) A-klinikkasäätöön tuettu asuminen. Teoksessa Raija Hynynen (toim.) Asuntoja ja tukea asunnottomille. Arviointi tuetun asumisen toimintamalleista. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Moore, Jeanne (2000) Placing Home in Context. *Journal of Environmental Psychology* 20 (3), 207–217.

Mäntyranta, Taina & Kaila, Minna (2008) Fokusryhmähaastattelu aineistonkeruumenetelmänä lääketieteessä. *Duodecim* 124 (13), 1507–1513.

Paasu, Jaana (2005) Mielenterveyskuntoutujien tuettu asuminen ja asumista tukevat palvelut pääkaupunkiseudulla ja Lohjalla. Teoksessa Raija Hynynen (toim.) Asuntoja ja tukea asunnottomille. Arviointi tuetun asumisen toimintamalleista. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Pietilä, Ilkka (2010) Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 212–241.

Pietilä, Ilkka (2017) Ryhmäkeskustelu. Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelijan käsikirja. Tampere: Vastapaino. 88–105.

Pohjola, Anneli (2010) Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa Merja Laitinen, Anneli Pohjola (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus, 19–74.

Puumala, Eeva & Kynsilehto, Anitta (2017) Turvapaikanhakijoiden ja paperittomien haastattelu. Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 336–356.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (2017) Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelijan käsikirja. Tampere: Vastapaino. 39–65.

Räty, Minttu (2002) Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.

Satka, Mirja & Julkunen, Ilse & Kääriäinen, Aino & Poikela, Ritva & Yliruka, Laura & Muurinen, Heidi (2016) Johdanto - Käytäntötutkimus tietona ja taitona. Teoksessa Mirja Satka, Ilse Julkunen, Aino Kääriäinen, Ritva Poikela, Laura Yliruka & Heidi Muurinen (toim.) Käytäntötutkimuksen taito. Helsinki: Heikki Waris -instituutti & Mathilda Wrede-institutet, 8–33.

Satka, Mirja & Kääriäinen, Aino & Yliruka, Laura (2016) Teaching Social Work Practice Research to Enhance Research-Minded Expertise. *Journal of Teaching in Social Work* 36 (1), 84–101.

Saurama, Erja (2016) Sosiaalityön käytäntötutkimus ja pragmatismi. Teoksessa Mirja Satka, Ilse Julkunen, Aino Kääriäinen, Ritva Poikela & Heidi Muurinen (toim.) *Käytäntötutkimuksen taito*. Helsinki: Heikki Waris -instituutti & Mathilda Wrede institutet, 78–98.

Schubert, Carla (2013) Kotoutumisen psykologia. Teoksessa Anne Alitorppa-Niitamo, Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) *Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä*. Helsinki: Väestöliitto ry, 63–77.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014).

Stewart, David W. & Shamdasani, Prem N. & Rook, Dennis W. (2007) *Focus groups. Theory and practice*. 2nd Edition. Applied social research methods series, vol 20. Thousand Oaks: Sage, cop.

Suikkanen, Sirkku (2010) Selvitys kidutettujen ja vaikeasti traumatisoituneiden turvapaikanhakija- ja pakolaislasten ja -nuorten määrästä sekä heidän psykiatristen palvelujen tarpeestaan. Helsingin Diakonissalaitoksen raportteja 1/2010. Helsinki: Helsingin Diakonissalaitos. Verkojulkaisu osoitteessa https://www.hdl.fi/images/stories/liitteet/101459_HDL-raportti_LR.pdf Luettu 25.10.2017.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009) Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Verkojulkaisu osoitteessa <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>. Luettu 3.10.2017

Törrönen, Maritta (2003) *Lasten arki laitoksessa - Elämistila lastenkodissa ja sairaalassa*. Helsinki: Yliopistopaino.

Valvira (2013). *Itsemääräämisoikeuden toteutuminen sosiaalihuollon ympärivuorokautisissa palveluissa. Lastensuojelussa, vammaispalveluissa, mielenterveyspalveluissa ja päihdehuollossa. Selvityksiä 1:2013*.

Vilkko, Anni (2010) *Eletyn tilan kertominen*. Teoksessa Anni Vilkko, Asko Suikkanen & Johanna Järvinen-Tassopoulos (toim.) *Kotia paikantamassa*. Tampere: Juvenes print.

Vilkko, Anni (2000) Riittävästi koti. *Janus* 8 (3), 213–230.

Liitteet

Liite 1

Saatekirje

26.9.2017

Hei sinä XXX:n asumisyksikössä asuva nuori!

Tule mukaan keskustelemaan. Olemme kolme sosiaalityön opiskelijaa Helsingin yliopistosta. Olemme tekemässä opintoihimme liittyvää käytäntötutkimusta. Haluamme selvittää keinoja, joilla XXX:n asumisyksiköstä saisi entistä kodinomaisemman, jotta se tuntuisi enemmän kodilta. Tähän tarvitsemme teidän ajatuksianne.

Toteutamme haastattelut ryhmähaastatteluina siten, että niihin osallistuu useampi asumisyksikössä asuva nuori. Haastattelu äänitetään ja muutetaan tekstimuotoon, minkä jälkeen aineisto analysoidaan. Kirjoitamme aineiston pohjalta tutkimusraportin. Raportti laaditaan siten, ettei tutkimukseen osallistuneita voida tunnistaa sen perusteella. Tutkimusraportti julkaistaan mahdollisesti verkossa.

Kerättyä tietoa käytetään vain tämän tutkimuksen tekoon. Haastattelunauhat ja haastatteluaineisto säilytetään salasanoin ja lukoin suojattuina siten, että ne eivät pääse muiden kuin meidän tutkijoiden käsiin. Kun tutkimus on valmis, haastattelunauhat ja haastatteluteksti hävitetään. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, ja haastattelun kesto on noin 1,5 tuntia.

XXX:n kaupunki toivoo saavansa tietoa aiheesta, jotta tuettua asumista voidaan kehittää entistä kodinomaisemmaksi. Tule mukaan keskustelemaan meidän kanssamme siitä, kuinka XXX:n asumisyksiköstä tehdään entistä enemmän sellainen kuin oikea koti on.

Ystävällisin terveisin,

Eija Erkkilä, eija.erkkila@helsinki.fi

Leena Leikas, leena.j.leikas@helsinki.fi

Tiia Pesonen, tiia.pesonen@helsinki.fi

Suostumus käytäntötutkimukseen osallistumisesta

Käytäntötutkimuksen aihe: Alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneiden nuorten näkemyksiä tuetun asumisen kodinomaisuudesta

Tutkijat: Eija Erkkilä, Leena Leikas ja Tiia Pesonen

Suostun osallistumaan käytäntötutkimukseen liittyvään ryhmähaastatteluun. Olen lukenut saatekirjeen ja ymmärtänyt tavan, jolla tutkimus toteutetaan sekä tutkimuksen tarkoituksen. Annan luvan kertomani tiedon käyttämiseen tutkimustarkoituksessa. Tiedän, että minulla on lupa keskeyttää osallistumiseni tutkimukseen missä vaiheessa tahansa.

Tietojani käsitellään vain tutkimustarkoitukseen. Haastateltujen tiedot häivytetään niin, ettei yksittäinen henkilö ole tunnistettavissa tutkimuksessa. Aineisto säilytetään niin, että vain tutkimuksen tekijöillä on mahdollisuus päästä käsittelemään sitä. Aineisto hävitetään asiaan kuuluvalla tavalla tutkimuksen teon jälkeen. Asumisyksikön sijaintia ei julkaista. Tutkimusraportti julkaistaan mahdollisesti verkossa.

Haastateltavan allekirjoitus

Aika ja paikka

Liite 3

Edustajalle: Suostumus käytäntötutkimukseen osallistumisesta

Käytäntötutkimuksen aihe: Alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneiden nuorten näkemyksiä tuetun asumisen kodinomaisuudesta

Tutkijat: Eija Erkkilä, Leena Leikas ja Tiia Pesonen

Edustajan nimi: _____

Annan luvan _____

osallistua käytäntötutkimukseen liittyvään ryhmähaastatteluun. Olen lukenut saatekirjeen ja ymmärtänyt tavan, jolla tutkimus toteutetaan sekä tutkimuksen tarkoituksen. Annan luvan edustettavani kertoman tiedon käyttämiseen tutkimustarkoituksessa. Tiedän, että osallistuminen tutkimukseen voidaan keskeyttää missä vaiheessa tahansa.

Tietoja käsitellään vain tutkimustarkoitukseen. Yksityiskohtaiset tiedot vastaajista häilytetään niin, ettei yksittäinen henkilö ole tunnistettavissa tutkimuksessa. Aineisto säilytetään niin, että vain tutkimuksen tekijöillä on mahdollisuus päästä käsittelemään sitä. Asumisyksikön sijaintia ei julkaista. Tutkimusraportti julkaistaan mahdollisesti verkossa.

Edustajan allekirjoitus

Aika ja paikka

Liite 4

Haastattelurunko/teemat

Koti

1. Mitkä asiat tekevät teidän mielestänne asunnosta (rakennus tai talo) kodin?
2. Minkälainen on mielestänne oikea koti? Mainitkaa sellaisia asioita, jotka kuuluvat oikeaan kotiin.

Kodinomaisuus

1. Kuvailkaa nykyistä asuinpaikkaanne. Millainen yksikkö teidän mielestänne on asuinpaikkana?
2. Mitä sellaisia tekijöitä on, jotka vähentävät yksikön kodinomaisuutta?
3. Millaisia muutoksia haluaisitte asumisyksikköön tehtävän, jotta se olisi mahdollisimman paljon kuin oikea koti?
4. Millaisia mahdollisuuksia teillä on vaikuttaa siihen, miten kodinomainen yksikkö on? (Oletko itse päässyt valitsemaan tavaroita huoneeseen ym. Olisitko halunnut olla mukana valitsemassa?)
5. Toivotteko, että yksikön sisustuksessa olisi viitteitä entiseen kotimaahan ja kotiin, että sisustus olisi enemmän sellaista kuin se teidän kotimaassanne on? (Tämän kysymyksen suhteen haastattelijat ovat erityisen sensitiivisiä, sillä nuorten traumatausta huomioidaan. Kysymys esitetään vain, jos haastattelutilanteessa vaikuttaa, että menneestä voi nuorten kanssa puhua.)
6. Millä tavoin osallistutte asumisyksikön arkeen? Olisiko jotakin, mitä toivoisitte voivanne tehdä enemmän/vähemmän?
7. Kuinka vapaasti saatte toimia ja harrastaa haluamianne asioita silloin, kun itse toivotte?
8. Kuinka rennosti ja vapautuneesti saatte viettää vapaa-aikaa asumisyksikössä: pystyttekö olemaan oma itsesi?
9. Mihin menette, jos haluatte olla yksin tai omassa rauhassa?
10. Onko teillä jokin paikka, jossa voitte säilyttää henkilökohtaisia/tärkeitä tavaroitanne, esimerkiksi joku lukollinen kaappi?
11. Luetelkaa erilaisia asioita, jotka tekevät asumisyksiköstä sellaisen kuin oikea koti on.